Institut renvoi s posebnim osvrtom na Uredbu o nasljeđivanju

Duvnjak, Dario

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:199:370536

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

Repository Faculty of Law University of Zagreb

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za međunarodno privatno pravo

Međunarodno privatno pravo

Dario Duvnjak

INSTITUT RENVOI S POSEBNIM OSVRTOM NA UREDBU O NASLJEĐIVANJU

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Tena Hoško

Zagreb, lipanj 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Dario Duvnjak, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Dario Duvnjak, v.r.

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je institut renvoi s posebnim osvrtom na njegovo uređenje u Uredbi o nasljeđivanju. U uvodnom dijelu se izlaže osnovni pojam renvoi, njegovi oblici i povijesni trag. Navode se prvi slučajevi pojave ovog instituta u europskoj sudskoj praksi. Nakon toga navode se prednosti i nedostaci renvoi te glavni argumenti koje iznose njegovi zagovaratelji i protivnici. Autor se posebno osvrće na načelo najbliže veze, kao jedno od temeljnih načela međunarodnog privatnog prava te jedan od glavnih argumenata protivnika ovog instituta. Zatim se izlaže uređenje renvoi u pozitivnom zakonodavstvu Republike Hrvatske te mogući nedostaci i pogreške zakonodavca. Konačno, opisuje se uređenje uspostavljeno Uredbom o nasljeđivanju, kao glavnim izvorom međunarodnog privatnog prava u području nasljednopravnih odnosa na području Europske unije. Autor posebno izlaže članak 34. Uredbe, koji uređuje renvoi, objašnjavajući njegovu primjenu kroz hipotetske primjere. Na kraju se iznose završna stajališta autora.

Ključne riječi: renvoi, prednosti, nedostaci, argumenti, načelo najbliže veze, zakonodavstvo RH, Uredba o nasljeđivanju, članak 34.

SUMMARY

The subject of this master's thesis is the legal notion of renvoi with special emphasis on its role in the European Union Succession Regulation. In the first part of the thesis, basic term of renvoi is exposed, its general forms, and also, a historical trace. First examples in the european case-law are stated. After that, the main advantages and disadvantages of renvoi are exposed, and also, the main arguments of its advocates and opponents. The author gives a special review on the principle of the closest connection, as one of the basic principles of private international law, and also one of the main arguments of renvoi opponents. After that renvoi in Croatian legislation is explained, with some possible lapses. Finally, European Succession Regulation is exposed, as a main source of private international inheritance law in the European Union. The author gives a special view on Article 34. of the European Succession Regulation, which regulates renvoi, and explains it through some hypothetical examples.

Key words: renvoi, advantages, disadvantages, arguments, principle of the closest connection, Croatian legislation, European Succession Regulation, Article 34.

Sadržaj

1. Uvod 1
2. Pojam instituta renvoi i povijesni trag 2
3. Prednosti i nedostaci renvoi, argumenti zagovaratelja i protivnika 10
   - 3.1. Argumenti za 10
   - 3.2. Argumenti protiv 12
     - 3.2.1. Općenito 12
     - 3.2.2. O načelu najbliže veze 14
4. Renvoi u pozitivnom zakonodavstvu RH 16
5. Renvoi u Uredbi o nasljeđivanju 21
   - 5.1. O konvencijskom kolizijskom pravu i kolizijskom pravu EU 21
   - 5.2. Uredba o nasljeđivanju 22
   - 5.3. Članak 34. Uredbe o nasljeđivanju (renvoi) 27
6. Zaključak 35
7. Popis literature 37

1. UVOD

Međunarodno privatno pravo grana je unutrašnjeg prava koja uređuje privatnopravne situacije s međunarodnim obilježjem.[1] Pritom se međunarodno privatno pravo koristi trima metodama, od kojih je najznačajnija kolizijskopravna. Kolizijska pravila određuju koje će se materijalno pravo primijeniti na pravnu situaciju koja ima vezu s pravima više država.[2] Najčešće kolizijska pravila upućuju neposredno na materijalna pravila mjerodavnog (stranog ili domaćeg) prava, no to ne mora biti tako.[3] Jedan od najsloženijih i raspravi najpodložnijih instituta koje međunarodno privatno pravo sadrži u svom općem dijelu, a ujedno i tema ovog diplomskog rada, je institut renvoi. Upravo renvoi govori o situacijama kada kolizijska norma države polaznog prava upućuje na strano pravo, pri čemu dolazi do cjelovitog upućivanja, ne samo na materijalne norme stranoga prava, već i na njegova kolizijska pravila. U tom slučaju upućivanje neće biti dovršeno, već će domaći sud, *lex fori*, primijeniti stranu kolizijsku normu, koja može vratiti na primjenu polaznog prava, ili uputiti dalje, na primjenu prava neke treće države.[4]

Daljnja pitanja koja nastaju, kao i moguća rješenja problema, biti će tema ovoga rada, pri čemu će autor prvo izložiti osnovni pojam instituta renvoi i njegov povijesni trag, navodeći prve slučajeve koji su se pojavili u europskoj sudskoj praksi. Potom će se iznijeti glavne prednosti i nedostaci instituta, kao i argumenti zagovaratelja i protivnika primjene renvoi. U središnjem dijelu rada autor će zatim izložiti uređenje renvoi u pozitivnom zakonodavstvu Republike Hrvatske. Navesti će se razlozi koji stoje iza takvog uređenja, kao i mogući propusti koje je zakonodavac učinio prilikom donošenja Zakona o međunarodnom privatnom pravu, kao općeg i najvažnijeg izvora međunarodnog privatnog prava u Republici Hrvatskoj. Posebna pažnja će se potom posvetiti uređenju mjerodavnog prava za nasljedni statut, točnije slučajevima kada se renvoi primjenjuje i pri određivanju mjerodavnog prava za nasljednopravne odnose. Ta je

[1] Sajko, K., *Međunarodno privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2009., str. 11.
[2] Ibid., str. 85.
[3] Ibid., str. 190.
[4] Bosnić, P., *Renvoi u hrvatskom međunarodnom privatnom pravu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 30/1, 1993., str. 19.

materija u Republici Hrvatskoj gotovo posve[5] uređena Uredbom (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi europske potvrde o nasljeđivanju (dalje u tekstu, skraćeno: Uredba o nasljeđivanju)[6] [7], kao sekundarnim pravnim aktom Europske unije koji unificira gotovo čitavo međunarodno privatno pravo na području nasljednopravnih odnosa. Cilj je Uredbe o nasljeđivanju olakšati građanima Unije planiranje njihovog nasljeđivanja, posebno u kontekstu današnjeg vremena kada zbog sve većeg kretanja ljudi iz jedne države članice u drugu, dolazi do brojnih nasljednopravnih situacija s prekograničnim elementom.[8] Pažnja autora ovoga rada biti će na čl. 34. Uredbe o nasljeđivanju, koji predviđa iznimnu primjenu instituta renvoi u dva slučaja te će se analizirati posljedice, kao i različita tumačenja takvog uređenja. Na kraju će se u zaključku rada ukratko izložiti najznačajnija stajališta iz prethodno obrađenih poglavlja, kao i završno stajalište autora o izloženoj temi.

2. POJAM INSTITUTA RENVOI I POVIJESNI TRAG

Kada međunarodno privatno pravo uređuje privatnopravne situacije s međunarodnim obilježjem, ono se, uz pravila neposredne primjene te posebna materijalna pravila, najčešće služi pravilima o određivanju mjerodavnog prava, tj. kolizijskim pravilima.[9] Kolizijska norma polaznog prava najčešće upućuje na materijalne (supstancijalne) norme mjerodavnoga prava.

Primjer 1:

Trgovačko društvo A iz Belgije (prodavatelj) sklopilo je ugovor o kupoprodaji robe sa trgovačkim društvom B (kupac) iz Poljske. Kao pravo mjerodavno za ugovor određeno je

[5] Pored Uredbe o nasljeđivanju, nasljedni statut uređuje i Haška konvencija o pravu mjerodavnom za oblik oporučnih raspolaganja od 5. listopada 1961., koja, sukladno imenu, određuje pravo mjerodavno za oblik oporučnih raspolaganja

[6] Sikirić, H., *Zakon o međunarodnom privatnom pravu*, Tradicionalno XXXIII. Savjetovanje – Aktualnosti Hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 25., Organizator, Zagreb, 2018., str. 61- 140., str. 99.

[7] Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, čl. 20., Službeni list Europske unije, L 201/107

[8] Aras Kramar, S.; Vučko, K., *Vodič za primjenu Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju*, Hrvatski pravni centar, 2020.,elektroničko izdanje, https://www.hpc.hr/wp-content/uploads/2020/09/Vodic_HR_novo.pdf ,str.8-9 (15.05.2024.)

[9] Sajko, K., op. cit. (bilj. 1), str. 8.-10.

njemačko pravo. S obzirom da na ugovoreni dan isporuke robe prodavatelj nije robu isporučio uredno i na vrijeme, kupac je zbog toga pretrpio štetu. Kako je mjesto isporuke robe bila luka Rotterdam u Nizozemskoj, nizozemski će sud biti nadležan[10] ukoliko kupac odluči tužiti prodavatelja zbog neurednog ispunjenja obveze. Međutim, koje će pravo primijeniti nizozemski sud prilikom odlučivanja? Nizozemska, kao članica Europske unije, vezana je u pogledu prava mjerodavnog za ugovorni statut Uredbom (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I).[11] Kako je stranačka autonomija, određena čl. 3., temeljno načelo i primarna poveznica Uredbe (Rim I)[12], nizozemski će sud prilikom odlučivanja primijeniti njemačko pravo. Pritom nizozemski sud primjenjuje samo materijalne (supstancijalne norme) njemačkog prava i time rješava spor. Primjena njemačkog prava kao mjerodavnog znači, dakle u ovome slučaju samo primjenu materijalnih pravila njemačkog prava, a nipošto kolizijskih.

Bilo koje drugačije rješenje u navedenom slučaju bilo bi iracionalno. Ako su ugovorne strane kao pravo mjerodavno za njihov ugovor izabrale njemačko pravo, logično je da su time mislile na materijalne norme njemačkog prava. Postoje, međutim, slučajevi kada kolizijska norma polaznog prava upućuje na mjerodavno strano pravo, pod čime se ne misli samo na materijalne norme stranoga prava, već i na njegova kolizijska pravila. U tom slučaju govorimo o tzv. cjelokupnom upućivanju[13], ili kraće, o renvoi.

Primjer 2:

Uzmimo da se pred hrvatskim sudom, u vezi sa pitanjem valjanosti ugovora, pojavljuje pitanje poslovne sposobnosti Danca, koji ima prebivalište u Hrvatskoj. Članak 14. stavak 1. Zakona o međunarodnom privatnom pravu određuje : „ Za pravnu i poslovnu sposobnost fizičke osobe mjerodavno je pravo države čiji je ona državljanin.“[14] Pretpostavimo sada, za potrebe

[10] Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena), čl. 7., Službeni list Europske unije, L 351/1

[11] Uredba (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I), Službeni list Europske unije, L 177/6

[12] Ibid., čl. 3.

[13] Petrović, M., *Renvoi u uporednom pravu i Zrsz*, Zbornik radova: Dvadeset godina zakona o međunarodnom privatnom pravu, Pravni fakultet u Nišu, 2004., str. 34.

[14] Zakon o međunarodnom privatnom pravu, čl. 14. st. 1., Narodne novine; br. 101/17, 67/23

ovoga slučaja, da dansko pravo za pitanje poslovne sposobnosti neke osobe mjerodavnim smatra pravo njezina prebivališta.[15] Hrvatski će sud primijeniti hrvatsko pravo kao mjerodavno.

U takvome slučaju kolizijska norma mjerodavnoga prava (danskog) vratila je na primjenu polaznog prava (hrvatskog), što se označava kao uzvraćanje ili renvoi u prvome stupnju (remission, Ruckverweisung).[16] Kada bi u istome slučaju Danac, zbog kojega se pojavilo pitanje pred našim sudom, imao prebivalište u Francuskoj, pitanje njegove poslovne sposobnosti hrvatski sud prosuđivao bi po francuskom pravu.[17] Tada govorimo o upućivanju dalje (na pravo treće države) ili renvoi u drugome stupnju (transmission, Weiterverweisung).[18] U našoj literaturi za oba slučaja koristi se zajednički naziv „renvoi“, ili „ uzvrat i upućivanje dalje“. Termin „renvoi“ francuskog je porijekla i koristi se više- manje u literaturi čitavog svijeta.[19]

Tri su osnovne pretpostavke da bi u konkretnome slučaju došlo do primjene renvoi. Najprije, potrebno je da polazno pravo (pravo suda) prihvaća cjelokupno upućivanje za kategoriju vezivanja o kojoj je riječ. Bez toga, renvoi ne dolazi u obzir. U prvonavedenom primjeru, nizozemski je sud, kao sud članice EU, primjenjivao Uredbu (Rim I) koja u svom članku 20. izrijekom isključuje uzvraćanje i daljnje upućivanje.[20] Stoga je sud primijenio samo materijalne norme mjerodavnoga prava. Drugi je uvjet za primjenu renvoi da u konkretnome slučaju kolizijske norme države suda i kolizijske norme mjerodavnoga prava sadrže različitu poveznicu. Ako bi u navedenom *primjeru 2* dansko pravo također kao mjerodavno za pitanje poslovne sposobnosti smatralo *lex patriae* (pravo državljanstva), tada ne bi došlo niti do uzvrata, niti do upućivanja na pravo neke treće države, već bi danske kolizijske norme jednostavno potvrdile rješenje dobiveno primjenom kolizijske norme polaznog prava. Stoga je za postojanje renvoi nužno da su poveznice kolizijskih normi, države suda i države čije je pravo mjerodavno, različite. Konačno, kao treći uvjet koji mora biti ispunjen kako bi u konkretnome slučaju moglo doći do primjene renvoi, nameće se potreba da postoji i određeni činjenični sklop. Kada u *primjeru 2.* danski državljanin ne bi imao prebivalište u Hrvatskoj, već u Danskoj, mjerodavno bi bilo dansko pravo, ali ne na osnovi kolizijskih pravila, niti pravila

[15] Eisner, B., Međunarodno privatno pravo, sv.1., Školska knjiga, Zagreb, 1953., str. 66.
[16] Petrović, M., op.cit. (bilj. 13), str. 35.
[17] Eisner, B., loc.cit.
[18] Petrović, M., loc.cit.
[19] Bosnić, P., op. cit. (bilj.4), str. 20.
[20] Uredba Rim I, čl. 20.

međunarodnog privatnog prava uopće, budući da situacija ne bi imala međunarodno obilježje. Jasno je stoga kako u takvome slučaju ne bi bilo ni govora o renvoi.[21]

U pravnoj teoriji i doktrini često se naglašava da renvoi može dovesti do začaranog kruga, tzv. *circulus vitiosus* ili *circulus inextricabilis*.[22] [23] Ako se, naime, dosljedno držimo principa da kolizijske norme upućuju na mjerodavno pravo u cjelini, a ne samo na njegova materijalna pravila, to može dovesti do velikih teškoća.

Primjer 3:

Pravo države A cjelokupno upućuje na pravo države B, čija kolizijska pravila uzvraćaju na pravo države A. Ako bismo dosljedno slijedili koncept po kojem mjerodavno pravo treba primjenjivati u cijelosti, uključivo sa njegovim kolizijskim pravilima, tada ponovno treba primijeniti i kolizijska pravila države A, koja upućuju na B i tako u krug.

Primjer 4:

Pravo države A cjelokupno upućuje na pravo države B, čija kolizijska pravila upućuju dalje na pravo države C. Ako dosljedno slijedimo koncept cjelokupnog upućivanja, treba primijeniti i kolizijska pravila države C, koja upućuju dalje na pravo države D, koje upućuje dalje na pravo iduće države itd.

Kao što se iz izloženoga vidi, dosljedna primjena cjelokupnog upućivanja može dovesti do neprekinutog lanca upućivanja na mjerodavno pravo. Stoga se postavlja pitanje gdje stati, tj. materijalne norme kojega prava u konačnici primijeniti. U teoriji i praksi postoji više načina rješenja ovog problema. U engleskom pravu razvijena je tzv. *foreign court theory* (teorija stranoga suda), nazivana još *double renvoi* (dupli renvoi). Ona pretpostavlja uzimanje u obzir ne samo materijalnih i kolizijskih normi mjerodavnoga prava, već i stava koje mjerodavno pravo zauzima prema renvoi. Po toj se teoriji, dakle, domaći sud treba staviti u položaj stranoga suda, i tako zapravo doći do rješenja koje je pravo u konačnici mjerodavno. Pod pretpostavkom da strano pravo prihvaća renvoi i da vraća na primjenu polaznog prava, domaći sud neće primijeniti svoje pravo, već kolizijska pravila svoga prava koje će kao konačno mjerodavno ponovno uputiti na strano pravo. Nasuprot tome, ako u istoj situaciji strano pravo ne prihvaća

[21] Varadi, T., *Međunarodno privatno pravo*, Forum, Novi Sad, 1990., str. 71.
[22] Petrović, M., op. cit. (bilj. 13), str. 36.
[23] Klasiček, D., Renvoi-za i protiv, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 47(4), 1997., str. 386.

renvoi, primijeniti će se materijalno pravo države suda.[24] [25] Za razumjeti ovaj koncept najbolje je poslužiti se jednim od najstarijih slučajeva primjene renvoi uopće, u kojem je sudac Sir H. Jenner prvi iznio stajalište da engleski sudac stvar treba riješiti onako kako bi je riješio sudac strane države, ako englesko kolizijsko pravo upućuje na to strano pravo kao mjerodavno.

Slučaj Collier v Rivas (1841.)

„U ovoj se stvari radilo o valjanosti oporuke i kodicila umrlog Engleza, koji je imao prebivalište u Belgiji. Belgijsko pravo je za to pitanje došlo u obzir kao *lex domicili*. Jenner je rekao da sud treba 'consider itself sitting in Belgium under the particular circumstances of the case' (smatrati da se sam nalazi u Belgiji pod posebnim okolnostima slučaja).“[26]

Izbjegavanje ulaska u začarani krug, *circulus vitiosus*, može se postići i primjenom tehnike da se uvijek učini samo jedan korak u uzvraćanju ili upućivanju na daljnje pravo, tj. da se primijene materijalne norme onoga prava na koje ukazuju kolizijske norme prava na koje su prvo uputile kolizijske norme polaznog prava. Taj princip objašnjava Louis Lucas, ističući da „ budući da država foruma smatra da je druga država ta koja ima monopol za odluku, izbor koji čini ta druga država treba prihvatiti kao konačan“.[27] Ako dakle, kolizijske odredbe prava države A cjelokupno upute na pravo države B, čije kolizijske norme upute dalje na pravo države C, tu treba stati i primijeniti materijalno pravo države C. Ovakvom je rješenju najsklonija hrvatska pravna znanost[28], a također ga najlogičnijim smatra i autor ovoga rada.

Uz već navedeni slučaj Collier v. Rivas iz 1841., prvi slučajevi uzvraćanja i upućivanja dalje zabilježeni su čak i ranije. Tako Froland, francuski pravnik iz 18. stoljeća, u svome djelu „Memoari o prirodi i kvalitetu statuta“ opisuje neke odluke parlamenta u Rouenu iz 1652. i 1663. godine, u kojima se, uz kolizijska pravila koja su važila u Normandiji, uzimaju u obzir i kolizijska pravila koja su važila u Parizu. U 19. stoljeću, uz Collier v Rivas, tu su još sudske odluke u predmetima Maltass v. Maltass iz 1844., Frere v. Frere iz 1847. i druge.[29] Ipak, najznačajnija odluka uz koju se veže pojava renvoi ona je francuskog Kasacijskog suda u predmetu Forgo.

[24] Varadi, T., op. cit. (bilj. 21), str. 73.-74.
[25] Petrović, M., loc. cit.
[26] Eisner, B., op. cit. (bilj.15), str. 69. (preveo autor)
[27] Varadi, T., op .cit. (bilj. 21), str. 75.
[28] Sajko, K., op. cit. (bilj. 1), str. 205.
[29] Varadi, T., op. cit. (bilj. 21), str. 69.

Slučaj Forgo (1878.)

„Forgo je bio bavarski državljanin, koji je od svoje pete godine živio u Francuskoj. Tu se i oženio, stekao imovinu, ostao je udovac, tu je i umro, međutim nikada nije stekao francusko državljanstvo, niti tzv. zakonski domicil (koji se dobiva na osnovu administrativnog odobrenja). Forgo je bio vanbračno dijete i ostali su iza njega samo pobočni srodnici po majčinoj liniji, koji su imali pravo na nasljeđe prema bavarskom pravu, a nisu imali to pravo prema nasljednopravnim normama Francuske. Francuska kolizijska norma- tada važeći čl. 13. Code Civil- ukazala je na bavarsko pravo, s obzirom da je Forgo bio bavarski državljanin i što nije stekao zakonski domicil u Francuskoj. Trebalo je, prema tome, primijeniti bavarsko pravo, koje je nudilo jednostavno meritorno rješenje- povoljno za potencijalne nasljednike.“[30] Slučaj Forgo ne bi, međutim, postao čuveni slučaj da se sve završilo na tome. Francuski sud pošao je od svoje kolizijske norme, utvrdio je da ona ukazuje na bavarsko pravo, ali je tu zastao da bi postavio sljedeće pitanje: nema sumnje da francuska kolizijska norma upućuje na bavarsko pravo, no znači li to da ona upućuje na bavarsko nasljedno pravo, ili na bavarsko pravo u cjelini? Po bavarskim kolizijskim normama, za nasljeđivanje je bilo mjerodavno pravno faktičnog domicila (prebivališta) ostavitelja, dakle u ovome slučaju francusko pravo. Budući da po francuskom materijalnom pravu pobočni srodnici izvanbračnog djeteta nisu bili zakonski nasljednici, ne čudi što je slučaj u konačnici riješen primjenom renvoi. Tako je konstatirano da je ostavina ošasna te je dosuđena francuskoj državi.[31]

U pravnoj je teoriji poznat još jedan vid ovog instituta, koji se najčešće označava kao „skriveni renvoi“. On uređuje situaciju kada u određenom pravu postoje samo procesna pravila u pogledu određenog instituta i daje tim pravilima značenje skrivenog „uzvraćanja“ na materijalne norme suda pred kojim se vodi postupak.[32] Za objašnjenje ovog tipa renvoi poslužiti ćemo se sljedećim primjerom:

Slučaj razvoda braka irskih državljana pred njemačkim sudom (1990.)

„Po irskom ustavu brak sve donedavno nije bio razvediv. Međutim, zakonom iz 1986. o priznanju stranih razvoda brakova, priznavale su se strane sudske odluke o razvodu irskih državljana ako je u državi odluke barem jedna stranka imala prebivalište. U konkretnom

[30] Ibid. (preveo autor)
[31] Ibid, str. 70.
[32] Sajko, K., op. cit (bilj 1), str. 205.-206.

predmetu pred njemačkim sudom iz 1990., vezano uz pokretanje postupka za razvod braka između dvoje irskih državljana, utvrđeno je da jedan od supružnika prebiva u Njemačkoj. Po tadašnjem njemačkom mpp-u, za razvod braka mjerodavno je domovinsko pravo supruga, tj. irsko pravo, koje međutim ne poznaje institut razvoda. No na osnovi navedenog irskog zakona (po kojem, ponavljamo: *a divorce shall be recognized in the country where either spouse is domiciled*), sud zaključuje da irsko pravo skriveno vraća natrag na njemačke materijalne norme o razvodu koje u konkretnome slučaju treba primijeniti.“[33]

Kada se govori o polju primjene renvoi, u međunarodnoprivatnopravnom zakonodavstvu postoje različita rješenja. U nekim pravnim sustavima renvoi je određen kao opće pravilo, uz izrijekom navedene iznimke, dok je u drugima obratno.[34] Potpuna suglasnost prisutna je u pogledu ugovornog statuta. Kako je u tom području primarna poveznica *lex autonomiae*, općeprihvaćeno je stajalište kako bi primjena renvoi, na neki način, bila izigravanje volje stranaka. Tako Katičić ističe da se „može pretpostaviti da su stranke, ugovarajući primjenu određenog prava, imale pred očima samo njegova supstancijalna pravila“.[35] Varadi navodi: „Bilo bi kontradiktorno da zakonodavac dopusti da stranke same izaberu mjerodavna pravila, a da istovremeno prepusti stvarni izbor kolizijskim normama određenog prava. Na taj način bi se negirala i najveća prednost autonomije volje, mogućnost da stranke otklone neizvjesnost oko toga po kojem se pravu procjenjuje njihov ugovor.“[36] Protiv primjene renvoi govore slični razlozi i u području deliktog statuta. Ako za međunarodnoprivatnopravnu situaciju vrijedi *lex loci delicti commissi*, bilo bi nelogično dopuštati upućivanje na neko drugo pravo. Za pretpostaviti je kako bi svrha navedene poveznice u mpp-u neke države bila slijeđenje jednog od osnovnih pravnih načela, a to je da se ljudi moraju ponašati u skladu s normama koje važe na području njihova djelovanja. Ukoliko bi se prihvatila primjena renvoi u takvome slučaju, moglo bi doći do apsurdne situacije da kolizijsko pravilo mjesta gdje je počinjena protupravna radnja uputi na neko drugo pravo, po čijoj kvalifikaciji takva radnja nije protupravna.[37] Općenito, među pristalicama renvoi prevladava stajalište da se taj institut treba primijeniti na području osobnog statusa, obiteljskog i nasljednog prava.[38] Najčešće se u stranim zakonodavstvima renvoi primjenjuje kad je poveznica polaznog prava državljanstvo ili

[33] Sajko, K., op. cit (bilj.1), str. 206.
[34] Petrović, M., op. cit (bilj. 13), str. 40.
[35] Klasiček, D., op. cit. (bilj. 23), str. 376.
[36] Varadi, T., op. cit (bilj. 21), str. 73. (preveo autor)
[37] Klasiček, D., op. cit. (bilj. 23), str. 378.-379.
[38] Ibid., str. 380.

prebivalište.[39] Autoru ovoga rada nije najjasnije iz kojih razloga se renvoi smatra opravdanim u takvim slučajevima, no vjerojatno se to opravdava mišlju kako, na neki način, treba „ispoštovati" pravni poredak s kojim je subjekt o kojemu se radi u određenoj situaciji vrlo usko povezan, na način da se taj pravni poredak primijeni u svojoj cjelini, a ne samo djelomično.[40] Renvoi se u međunarodnim konvencijama u pravilu isključuje. Općenito se smatra kako je upućivanje na mjerodavno materijalno pravo načelo konvencijskog kolizijskog prava.[41] [42]

Posebno je zanimljivo stajalište koje su tijekom 20. stoljeća zauzele neke države. U njihovim se pravnim poretcima primjena renvoi uvjetuje time da renvoi dovodi do razumnog i pravednog rješenja.[43] „Primjeri su pravo Čehoslovačke (čl. 35. GZ) prema kome je uzvraćanje ili upućivanje na pravo treće države prihvatljivo ako odgovara razumnom i pravednom uređenju odnosa, ili pravo Njemačke (čl. 4/1 GZ) po kome je kolizijsko upućivanje na strano pravo moguće ukoliko se to ne protivi smislu upućivanja. Ovakav pristup daje pravo sucu da u konkretnom slučaju ispita i ocijeni da li je razumno, pravično, a time i opravdano primijeniti renvoi."[44] Takvo rješenje se i autoru ovoga rada čini najbolje. Kao što će se dalje vidjeti, postoje argumenti za i protiv ovog instituta, no neosporno je da (ukoliko se primjenjuje) mu ne bi trebalo robovati. Ako sudac u konkretnome predmetu zaključi kako bi se primjenom renvoi postiglo rješenje koje se protivi smislu i logičkoj pozadini zbog koje je renvoi dopušten, trebao bi ga moći ne primijeniti. Naročito renvoi nema logičko uporište u području ugovornih odnosa, kada se primjenjuje poveznica *lex autonomiae* te kod primjene *lex loci delicti commissi* u deliktom statutu. Što se tiče ostalih pravnih područja, smatram kako bi se trebalo s oprezom pristupiti eventualnom dopuštanju renvoi, a u slučajevima kada se zakonodavac odluči za primjenu, trebalo bi stati na prvom cjelokupnom upućivanju te primijeniti materijalne norme prava na koje uzvraćaju ili upućuju kolizijske norme prvoupućenog prava. Svako drugo rješenje moglo bi dovesti do velikih problema, ponajviše sa mogućnosti da se za takav ishod nađe životno i pravno utemeljeno opravdanje.

[39] Sajko, K., op. cit. (bilj. 1), str. 205.
[40] O argumentima za i protiv renvoi kasnije, vidi poglavlja 3.1. i 3.2.
[41] Sajko, K., op. cit (bilj 1), str. 199.
[42] O renvoi u konvencijskom pravu i aktima EU kasnije, vidi poglavlje 5.1.
[43] Petrović, M., loc. cit.
[44] Petrović, M., op. cit (bilj. 13), str. 40.-41. (preveo autor)

3. PREDNOSTI I NEDOSTACI RENVOI, ARGUMENTI ZAGOVARATELJA I PROTIVNIKA

3.1. ARGUMENTI ZA

Prvi, a po mnogima i najznačajniji razlog koji zagovaratelji renvoi ističu u korist njegove primjene onaj je da se tom metodom proširuje primjena domaćeg materijalnog prava. Jednostavno, u situaciji kada kolizijska pravila prvoupućenog prava vraćaju na primjenu polaznog prava, dolazi do primjene domaćih materijalnih normi do koje ne bi došlo kada bi polazno pravo odmah uputilo na mjerodavno materijalno pravo. Proširenje primjene domaćeg prava svakako odgovara sudu koji odlučuje[45], jer na taj ostaje „na svom terenu“, primjenjujući pravo koje najbolje poznaje. Tako dolazi do bržeg rješavanja predmeta te manjih troškova nego da se utvrđuje sadržaj stranog materijalnog prava.[46] Jasno, ovaj razlog govori samo u prilog primjene uzvrata, ne i daljnjeg upućivanja, pa su tako zakonodavstva mnogih država u 20. st. prihvaćala uzvrat bez ikakvih ograničenja, dok su prema obliku upućivanja na daljnje pravo bile opreznije.[47]

Kao drugi razlog koji se često navodi u prilog primjene renvoi ističe se kako njegova primjena pridonosi međunarodnoj unifikaciji rješenja. Legitimna je težnja da se u jednakim situacijama primijeni jedno te isto supstancijalno pravo, bez obzira u kojoj se državi vodi spor.[48] Problem je, međutim, kod ovog argumenta što se isto postiže samo ako renvoi prihvaća jedna država, a druga ne. Poslužit ćemo se primjerom.

Primjer 5:

Nepalac i Filipinka žive u Hrvatskoj te žele ovdje sklopiti brak. Hrvatski Zakon o međunarodnom privatnom pravu u čl. 31. st. 1. služi se distributivnom kumulacijom poveznica[49] te određuje kako je za pretpostavke za sklapanje braka koji se sklapa u RH mjerodavno, za svaku osobu, pravo države čiji je ona državljanin.[50] Također, naše pravo za tu

[45] Ibid., str. 38.
[46] Sajko, K., op. cit. (bilj 1), str. 197.
[47] Petrović, M., op. cit. (bilj. 13), str. 43.
[48] Ibid., str. 38.
[49] Sajko, K., op. cit. (bilj 1), str. 104.
[50] Zakon o međunarodnom privatnom pravu, čl. 31. st. 1.

kategoriju vezivanja prihvaća renvoi.[51] Uzmimo sada, za potrebe slučaja, da nepalsko pravo za pretpostavke za sklapanje braka kao mjerodavno određuje pravo države u kojoj (namjeravani) bračni drugovi imaju prebivalište te uz to prihvaća renvoi, dok filipinsko pravo također za navedenu kategoriju vezivanja sadrži poveznicu prebivališta, ali renvoi ne prihvaća. Budući da su namjeravani bračni drugovi brak odlučili sklopiti u Hrvatskoj, mjerodavno pravo za pretpostavke za sklapanje braka u odnosu na Filipinku biti će hrvatsko pravo, što je jednako rješenju do kojeg bi filipinski sud došao kada bi se oni odlučili brak sklopiti na Filipinima. S druge strane, mjerodavno pravo za pretpostavke za sklapanje braka u odnosu na Nepalca biti će također hrvatsko pravo, ali to nije jednako rješenju do kojeg bi došao nepalski sud kada bi se oni odlučili sklopiti brak u Nepalu, jer bi on tada primjenom renvoi došao do nepalskog materijalnog prava kao mjerodavnog u odnosu na svog državljanina.

Kao što se iz navedenog može vidjeti, renvoi dovodi do unifikacije rješenja pred sudovima različitih država samo kada pravo jednoga suda prihvaća renvoi, a pravo drugoga odbacuje. Kada, s druge strane, dva pravna poretka oba prihvaćaju renvoi (kao u našem primjeru hrvatski i nepalski mpp) negativni sukob nadležnosti (koji bi postojao kada niti jedan poredak ne bi prihvaćao renvoi) pretvorio se u pozitivni[52], jer sada oba pravna poretka uzvraćaju na primjenu svoga prava. Jasno, izloženo vrijedi pod pretpostavkom da se radi o dva pravna poretka koja, glede određene kategorije vezivanja, upućuju međusobno na pravo onog drugog kao mjerodavno. Ako bismo u razmatranje uključili još i međuuodnos rješenja nepalskog i filipinskog suda iz našeg fiktivnog primjera (sa fiktivnim zakonskim rješenjima navedenih država), dolazimo do složene mozgalice koja nam pokazuje da bi u navedenom, specifičnom slučaju prihvaćanje renvoi od strane nepalskog prava čak urodilo diverzifikacijom rješenja, jer bi suglasnost oba poretka oko mjerodavnosti prava prebivališta bila narušena vraćanjem nepalskog prava na svoju primjenu. Međutim, ovdje se ipak treba zadržati na međuodnosu dviju država čija prava sadrže različite poveznice, jer jedino tada i postoji potreba za unifikacijom. Tako je proteklih desetljeća upravo različitost uređenja mjerodavnog prava za osobni statut, gdje su neke države prihvaćale poveznicu državljanstva, a druge prebivališta, bio jedan od

[51] Ibid., čl. 9. st. 2.
[52] Petrović, M., op. cit (bilj. 13), str. 38.

glavnih argumenata zagovaratelja primjene renvoi.[53][54] Sve izneseno zaista pokazuje kako problematika ovog instituta nije nimalo jednostavna i jednoznačna.[55]

Konačno, kao treći argument koji se iznosi u korist primjene renvoi navodi se sljedeće: ako polazna kolizijska norma upućuje na strano pravo kao mjerodavno, primjenjujemo li mi zaista to pravo ako primjenjujemo samo neke njegove odredbe? Ako je dakle polazno pravo uputilo na pravo određene države, kako možemo primijeniti samo njegove materijalne odredbe, a ignorirati kolizijske koje negiraju mjerodavnost toga prava i uzvraćaju/upućuju na neko drugo pravo?[56] Ne činimo li time upravo kršenje i nepoštivanje tog, navodno mjerodavnog prava? Ovom se argumentu teško može osporiti konzistentnost kada ga gledamo samog za sebe, ali ako promotrimo njegove daljnje posljedice, o čemu će biti riječ u idućem odlomku, vidjet ćemo da nailazi na neke zapreke. Situacija se može sagledati i iz sljedećeg kuta: polazno pravo koje cjelokupno upućuje ne inzistira nužno na primjeni renvoi; do renvoi će doći samo ako mjerodavno pravo otklanja svoju primjenu. Ako je ono suglasno, doista će se primijeniti to pravo kao mjerodavno. Može se reći da polazno pravo samo želi ispoštovati volju mjerodavnog prava. Gledano na taj način, renvoi ima više smisla.

3.2. ARGUMENTI PROTIV

3.2.1. OPĆENITO

Ako zagovornici renvoi ističu cjeloviti pristup kao razlog za primjenu tog instituta, protivnici renvoi bi mogli uzvratiti na jednak način. Dosljedna primjena renvoi dovodi do začaranog kruga, tzv. *circulus vitiosus* (ping-pong efekt ili beskonačno reflektiranje slike između dva nasuprot postavljena ogledala)[57], o čemu je već bilo riječi u ovome radu (vidjeti

[53] Klasiček, D., op. cit. (bilj 23), str. 375., 385., 388.
[54] Eisner B., op. cit. (bilj. 15.), str. 71.
[55] „O kakvom se problemu radi može ilustrirati sljedeća rečenica jednog engleskog autora navedena u bilješci uz naslov: „Readers unfamiliar with this problem are advised to have a large whiskey and cigar (or eqvivalent lawful combinations of stimulant and sedative) to hand before proceeding further into its intricacies.“ Stone, The conflict of laws, 1995., str. 391, bilj. 1.“
Bilješka u Klasiček, op. cit. (bilj. 23), str. 370.
[56] Ibid., str. 384.
[57] Ibid., str. 386.

Primjer 3 i *Primjer 4*). Stoga je nejasno kako se može braniti takav, mogli bismo ga nazvati holistički ili cjeloviti pravni pristup, kada njegova primjena dovodi do takve, bezizlazne situacije. Navedeni treći argument u prilog primjene renvoi najbolje poništava Klasiček: „Takvo stajalište teško bi se moglo braniti, jer izlazi izvan racionalnog i logičnog pravnog rasuđivanja. Svako tijelo primjene uzima i primjenjuje iz mjerodavnog pravnog sustava ono što mu treba. U građanskom predmetu primijenit će se adekvatne odredbe iz građanskog prava odnosnog poretka, u trgovačkom predmetu primijenit će se odredbe iz trgovačkog prava i sl.“[58] Također, na ovome mjestu valja istaći da se argument kako renvoi pridonosi unifikaciji rješenja može pobijati iz istoga kuta: dosljedno proveden renvoi zapravo ne pridonosi unifikaciji. Kao što se može vidjeti u našem *primjeru 5*, ako obje države koje sadrže različite poveznice te upućuju jedna na drugu prihvate renvoi, negativni sukob nadležnosti samo će se pretvoriti u pozitivni pa će ujednačenost rješenja izostati.[59] Stoga se može reći kako institutu renvoi nedostaje praktične upotrebljivosti: čak i ako se prihvati ideja njegove primjene, prednosti koje pruža mogu se ostvariti tek kada bi ga jedna država prihvatila, pa druga ne, treća da itd. Kako bi se to provelo u stvarnosti i kako bi se predvidjelo koji će se predmeti pojavljivati u pojedinim državama, pa da se na taj način urede zakonska rješenja, potpuno je nejasno i prema mišljenju autora ovoga rada, potpada u sferu nemogućeg.

Kao još jedan razlog protiv primjene ovog instituta navodi se kako njegova primjena zapravo predstavlja kapitulaciju domaćeg kolizijskog pravila.[60] Prema riječima Lewalda, nema argumenta koji bi mogao objasniti „zašto bi sudac trebao dati prednost kolizijskom pravilu stranog zakonodavca, umjesto da prihvati rješenje sukoba zakona koje daje njegov zakonodavac“.[61] Doista, postavlja se pitanje, ako neka država već želi primijeniti svoje materijalno pravo, zašto jednostavno sama ne propiše njegovu primjenu, umjesto da upućuje na kolizijsko pravo strane države koje potom vraća na polazno pravo. Na taj način bi se zadovoljilo i načelo suvereniteta, koje u svom djelu *Međunarodno privatno pravo* spominje Eisner. Suverenitet vlastite države, navodi, ne trpi da se ravnamo po volji tuđe države. Strano se pravo ne primjenjuje zato što ono želi biti mjerodavno, već zato što ga naš nacionalni pravni poredak smatra mjerodavnim.[62] Uz to, posebnu teškoću kod primjene renvoi predstavlja primjena

[58] Ibid., str. 399.
[59] Petrović, M., loc. cit.
[60] Klasiček, D.,op. cit. (bilj. 23), str. 386.
[61] Varadi, T., op. cit. (bilj. 21), str. 72.
[62] Eisner, B., op. cit. (bilj. 15), str. 68.

stranog kolizijskog prava. Time se znatno otežava položaj domaćeg suca i povećava neizvjesnost oko ishoda spora. U odluci In re Duke of Wellington, engleski sudac Wynn-Parry ovako opisuje te teškoće: „teško je zamisliti teži zadatak od onog sa kojim se suočavam, naime da izložim, prvi put u ovoj zemlji, kao i u Španiji, relevantno pravo Španije, na način na koji bi to bilo izloženo od strane Vrhovnog suda Španije, koji do sada nije odlučivao o datoj materiji… dok postoji duboki rascjep o pravnim shvatanjima u Španiji, kao i dve suprotne odluke nižih sudova.“ [63] Varadi navodi kako posebne teškoće nastaju kod primjene stranih kolizijskih normi prilikom zaključenja braka, s obzirom da u tom slučaju zadatak primjene stranih kolizijskih normi pada na leđa administrativnog službenika- matičara.[64] Taj argument ima dodatnu težinu jer se u potpunosti vrijedi i za današnje stanje u Republici Hrvatskoj. Kao što će se dalje u tekstu vidjeti, jedan od slučajeva u kojem naš Zakon o međunarodnom privatnom pravu predviđa primjenu renvoi upravo je kod upućivanja na pravo mjerodavno za pretpostavke za sklapanje braka.[65]

Konačno, kao možda i najznačajniji razlog koji se u raspravama oko opravdanosti primjene renvoi pojavljuje, navodi se kako renvoi negira načelo najbliže veze[66], kao jedno od temeljnih načela međunarodnog privatnog prava.

3.2.2. O NAČELU NAJBLIŽE VEZE

Zastanimo na ovome mjestu sa razmatranjem renvoi kako bismo nakratko sagledali širu sliku: koja logička pozadina stoji iza metode kolizijskih pravila? Savigny sredinom 19. stoljeća navodi „da pravni poretci država imaju jednake vrijednosti pa stoga treba pod određenim pretpostavkama prijateljski dopustiti primjenu stranog prava; po njemu se to čini metodom koja se sastoji u tome da se za svaki pravni odnos traži pravni poredak pod koji taj odnos po svojoj prirodi pripada ili kojem je podvrgnut, tj. u kojem se nalazi njegovo sjedište.“[67] Ono što je Savigny definirao kao sjedište, moderno zakonodavstvo i doktrina razumiju kao pojam najuže, najbliže veze. Kada se danas uređuju određene situacije s međunarodnim obilježjem, polazi se od potrebe da se na navedene situacije u pravilu primjenjuje pravo koje sa konkretnim slučajem

[63] Varadi, T., op. cit. (bilj. 21), str. 73.
[64] Ibid.
[65] Zakon o međunarodnom privatnom pravu, čl. 31. st. 1.
[66] Klasiček, D., op. cit. (bilj. 23), str. 398.
[67] Sajko, K., op. cit. (bilj 1), str. 12.

ima najbližu vezu. Takvo usvojile su mnoge države, a ono pridonosi povećanju i produbljivanju međunarodne pravne suradnje, kao i međunarodnoj ujednačenosti rješenja.[68]

U zakonima nekih država postoji opće kolizijsko pravilo o primjeni prava najbliže veze. Sajko iznosi primjer tadašnjeg austrijskog zakona: „Pravne situacije s međunarodnim obilježjem ocjenjuju se što se tiče privatnopravnih odnosa po pravnom poretku s kojim su u najužoj vezi.“[69] Naš Zakon o međunarodnom privatnom pravu ne sadrži takvo opće pravilo o primjeni prava najbliže veze, već samo opću klauzulu izuzeća, sadržanu u članku 11.[70] Međutim, u hrvatskom zakonodavstvu postoje konkretna zakonska rješenja koja se koriste tom poveznicom. Češće se ona upotrebljava podredno, a tek rijetko kao primarna poveznica.[71] Najprije navodimo primjer za ovo drugo.

Članak 38. ZMPP-a:
„Za zasnivanje i prestanak izvanbračne zajednice mjerodavno je pravo države s kojom ona ima ili, ako je prestala postojati, je imala najužu vezu.“[72]

Primjer kada zakonodavac poveznicu najuže veze propisuje tek podredno sadrži članak 27. stavak 2. Zakona o arbitraži, prema kojem, ako stranke same ne izaberu pravo mjerodavno za bit spora, arbitražni sud će suditi po pravu za koje smatra da je sa sporom u najužoj vezi.[73] Takav se pristup upotrebljava kada se ne može unaprijed znati da će određena situacija imati najužu vezu sa pravom na koje bi upućivala objektivna poveznica (npr. državljanstvo, prebivalište…).[74]

U drugim slučajevima, za određene se kategorije vezivanja utvrđuju poveznice koje konkretiziraju načelo najbliže veze. Tako je npr. za osobni statut dominantna poveznica državljanstvo, jer se smatra da je domovinsko pravo najbliže za određivanje osobnih stanja, dok se na području stvarnog statuta primarno upućuje pomoću poveznice *lex rei sitae*.[75] [76] Posebno

[68] Ibid., str. 13.
[69] Ibid., str. 103.
[70] Zakon o međunarodnom privatnom pravu, čl. 11.
[71] Sajko, K., op. cit. (bilj 1), str. 103.
[72] Zakon o međunarodnom privatnom pravu, čl. 38.
[73] Zakon o arbitraži, čl. 27. st. 1,2., Narodne novine, br. 88/01
[74] Sajko, K., op. cit. (bilj. 1), str. 162.
[75] Ibid.
[76] Klasiček, D., op. cit. (bilj.23), str. 378.

treba istaknuti kako naš Zakon o međunarodnom privatnom pravu među nesamostalnim kolizijskim odredbama u članku 11. sadrži opću klauzulu izuzeća (izbjegavajuću klauzulu). Njome je određeno da se pravo mjerodavno prema odredbama ZMPP-a ne primjenjuje, ako je prema svim okolnostima očito da privatnopravni odnos s tim pravom ima samo neznatnu vezu, a da je s nekim drugim pravom u očito užoj vezi. U tom će se slučaju, naime, primijeniti to drugo pravo. To međutim, ne vrijedi u slučajevima kada su stranke izabrale mjerodavno pravo ili ako se upućivanjem na određeno pravo nastoji ostvariti određeni materijalnopravni učinak.[77] Izbjegavajuće klauzule sadrže i neki akti EU.[78] [79]

Iz svega izloženog u ovome poglavlju jasno proizlazi kako je načelo najbliže veze duboko integrirano u granu međunarodnog privatnog prava, kako na domaćoj, tako i na međunarodnoj razini. Stoga se opravdano nameće pitanje: nije li renvoi upravo negacija navedenog načela?[80] Prema stajalištu autora ovoga rada, riječ je o najozbiljnijem argumentu od svih koje protivnici instituta renvoi ističu. Ako polazno kolizijsko pravilo upućuje na primjenu prava s kojim određena situacija ima najbližu vezu, logično je za zaključiti kako renvoi samo remeti takav izbor od strane domaćeg zakonodavca. Postavlja se pitanje: zašto zakonodavac upućuje na primjenu određenog prava, ako samim prihvaćanjem renvoi pristaje da ono, lako moguće, neće biti primjenjeno? Očita proturječnost ovog instituta sa načelom najbliže veze, kao i evidentna derogacija polaznog kolizijskog prava do koje njegovom primjenom dolazi, autoru ovoga rada ipak čine argumente „protiv“ uvjerljivijima od onih „za“. Međutim, kao što je već više puta napomenuto, ova se problematika nipošto ne može označiti jednostavnom i jednostranom. Najbolje se to vidi po zakonodavstvima niza zemalja koja sadrže miješana i kompromisna rješenja.[81] Među njima je i hrvatsko, o čemu je riječ u nastavku.

4. RENVOI U POZITIVNOM ZAKONODAVSTVU RH

Današnje međunarodno privatno pravo u Republici Hrvatskoj primarno je uređeno novim Zakonom o međunarodnom privatnom pravu (u daljnjem tekstu: ZMPP), koji je na snagu stupio

[77] Zakon o međunarodnom privatnom pravu, čl. 11. st. 1.,2.
[78] Uredba Rim I, čl. 4. st. 3.
[79] Uredba Rim II, čl. 4. st. 3.
[80] Klasiček, D., loc. cit.
[81] Petrović, M., op. cit. (bilj. 13), str. 40.

29. siječnja 2019. Osim ZMPP-om, kao općim izvorom, međunarodnoprivatnopravna rješenja propisana su i nekim posebnim izvorima, poput Zakona o mjenici, Zakona o čeku, Pomorskog zakonika, Zakona o obveznim i stvarnopravnim odnosima u zračnom prometu itd.[82] Odredbe o međunarodnom privatnom pravu sadrže i međunarodni ugovori kojih je Republika Hrvatska stranka, a koji su po svojoj snazi iznad zakona. Također, veliku ulogu imaju akti Europske unije, od kojih su najznačajnije uredbe. One su u našem zakonodavstvu izravno primjenjive i pokrivaju velik dio materije međunarodnog privatnog prava-a.[83]

Sve do prije nekoliko godina, područje međunarodnog privatnog prava u Republici Hrvatskoj primarno je bilo uređeno Zakonom o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (u daljnjem tekstu: ZRSZ), koji je u bivšoj državi kao savezni zakon donesen 1982., a Zakonom o preuzimanju ZRSZ-a postao je dio zakonodavstva Republike Hrvatske.[84] ZRSZ je pitanje renvoi uređivao u čl. 6.

Članak 6. ZRSZ

(1) „Ako bi prema odredbama ovog zakona trebalo primijeniti pravo strane države, uzimaju se u obzir njegova pravila o određivanju mjerodavnog prava."

(2) „Ako pravila strane države o određivanju mjerodavnog prava uzvraćaju na pravo Republike Hrvatske , primijenit će se pravo Republike Hrvatske, ne uzimajući u obzir pravila o određivanju mjerodavnog prava."[85]

Ovom odredbom ZRSZ se bio opredijelio za izričito prihvaćanje renvoi, i to u oba njegova oblika, kao vraćanje na polazno pravo i kao upućivanje na pravo treće države.[86] Pritom je stavak 2. davao rješenje za slučaj kada strano kolizijsko pravilo vraća na primjenu hrvatskog prava te se u tom slučaju propisivala primjena hrvatskog materijalnog prava.[87] Zakonodavac se, dakle, bio opredijelio za sprječavanje stvaranja tzv. začaranog kruga primjenom „tehnike jednog

[82] Sikirić, H., op. cit (bilj. 6), str. 62.-63.
[83] Ibid., str. 63.-64.
[84] Ibid., str. 62.-63.
[85] Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, čl. 6. st. 1., 2., Narodne novine, br. 53/91, 88/01
[86] Sajko, K., op. cit. (bilj 1.), str. 196.
[87] Ibid.

koraka“.[88] S druge strane, za situaciju kada bi strano kolizijsko pravo upućivalo dalje na primjenu trećeg prava, ZRSZ nije predviđao rješenje.[89]

Donošenju novog Zakona o međunarodnom privatnom pravu prethodile su teze za ZMPP koje su još 2001. izradili profesori Sajko, Sikirić, Bouček, Babić i Tepeš.[90] U njima su autori predložili slično rješenje onom koje je naposljetku implementirano u novi ZMPP.[91]

Zakon o međunarodnom privatnom pravu usvojen je u Hrvatskom saboru dana 4. listopada 2017. Na snagu je stupio 29. siječnja 2019. te je time zamijenio ZRSZ kao osnovni izvor međunarodnog privatnog prava u Republici Hrvatskoj.[92] Njegovim stupanjem na snagu u hrvatskom mpp-u došlo je do brojnih izmjena, a jedna od većih svakako se odnosi na uređenje instituta renvoi. Dok je ZRSZ renvoi dopuštao kao pravilo, ZMPP ga u pravilu isključuje:[93]

Članak 9. ZMPP

(1) „Primjena prava neke države na koje upućuju odredbe ovoga Zakona znači primjenu pravnih pravila koja su na snazi u toj državi, osim njezinih pravila o određivanju mjerodavnog prava.“

(2) „Iznimno, ako odredbe članka 14. stavka 1., članka 17., članka 18., članka 31. stavka 1. i članka 45. ovoga Zakona upućuju na pravo strane države, primjenjuju se pravila te države o određivanju mjerodavnog prava. Ako ta pravila uzvraćaju upućivanjem na hrvatsko pravo, primjenjuje se hrvatsko pravo uz isključenje njegovih pravila o određivanju mjerodavnog prava.“[94]

ZMPP je, dakle, zauzeo načelno stajalište o neprimjeni instituta renvoi. Iznimno se, međutim, renvoi primjenjuje, i to za sljedeće kategorije vezivanja: pravna i poslovna sposobnost fizičke osobe (čl. 14. st. 1.), proglašenje nestale osobe umrlom i dokazivanje smrti (čl. 17.), osobno

[88] Varadi, T., op. cit. (bilj. 21), str. 75.
[89] Sajko, K., loc. cit.
[90] Hoško, T., *Novo uređenje međunarodnog privatnog prava u RH- Zakon o međunarodnom privatnom pravu,* časopis Zakonitost, br. 1, godište I., Zagreb, 2019., str. 20.
[91] Sajko, K., Sikirić, H., Bouček, V., Babić, D., Tepeš, N., *Izvori hrvatskog i europskog međunarodnog privatnog prava sa sudskom i arbitražnom praksom i tezama za Zakon o međunarodnom privatnom pravu*, Informator, Zagreb, 2001., str. 267.
[92] Sikirić, H., loc. cit.
[93] Hoško, T., op. cit (bilj. 90), str. 21.-22.
[94] Zakon o međunarodnom privatnom pravu, čl. 9. st. 1.,2.

ime (čl. 18.), pretpostavke za sklapanje braka koji se sklapa u Republici Hrvatskoj (čl. 31. st. 1.) te obveze uzdržavanja (čl. 45.).[95] ZMPP izrijekom rješava situaciju kada kolizijska pravila strane države vraćaju na primjenu hrvatskog prava, propisivanjem kako se u tom slučaju primjenjuju samo materijalne norme domaćeg prava („tehnika jednog koraka“[96], *vidi pod 2.*). S druge strane, zakon nije riješio situaciju kad, u pitanjima za koje je primjena renvoi dopuštena, strana kolizijska norma upućuje dalje na pravo neke treće države.[97] Sikirić navodi kako bi „u takvoj situaciji bilo razumno takvo upućivanje protumačiti kao upućivanje na materijalno pravo te strane države.“[98]

Iz navedenoga proizlazi kako je zakonodavac dopustio primjenu renvoi u onim kategorijama vezivanja u kojima kao primarna poveznica određeno državljanstvo.[99] Jedinu iznimku predstavlja navođenje u tom kontekstu članka 45., koji se odnosi na obveze uzdržavanja:

Članak 45. ZMPP
„Za obveze uzdržavanja mjerodavno pravo određuje se prema Haškom protokolu od 27. studenoga 2007. o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja (SL L 331, 16. 12. 2009.)“[100]

Članak 3. stavak 1. Protokola o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja
„Obveze uzdržavanja određuju se pravom države uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja, osim ako ovim Protokolom nije predviđeno drukčije.“[101]

Članak 12. Protokola o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja
„Pojam „pravo“ u Protokolu znači pravo koje je na snazi u državi, osim njezinih pravila o izboru prava.“[102]

Kako navedeni Haški protokol ne samo da kao primarno mjerodavno pravo za obveze uzdržavanja predviđa pravo uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja, već i svojim člankom 12. izričito isključuje primjenu renvoi, u literaturi postoji sumnja da je zapravo riječ o

[95] Sikirić, H., op. cit. (bilj. 6), str. 82.-83.
[96] Varadi, T., op. cit. (bilj. 21), str. 75.
[97] Sikirić, H., op. cit. (bilj. 6), str. 83.
[98] Ibid.
[99] Hoško, T., loc. cit.
[100] Zakon o međunarodnom privatnom pravu, čl. 45.
[101] Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja, čl. 3. st. 1., Službeni list Europske unije, L 331/19
[102] Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja, čl.12., Službeni list Europske unije, L 331/19

omašci zakonodavca koji je htio navesti članak 43., koji uređuje pravo mjerodavno za posvojenje.[103] Hoško navodi: „Stoga u predmetima uzdržavanja renvoi ne može biti dopušten te je vrlo vjerojatno došlo do pogreške te je umjesto članka 43. ZMPP-a, koji propisuje pravo mjerodavno za posvojenje, naveden članak 45. Vjerojatno je da se željelo navesti posvojenje jer je jedino još za posvojenje, uz navedene kategorije vezivanja iz članka 9. stavka 2. ZMPP-a (pravnu i poslovnu sposobnost fizičke osobe, proglašenje nestale osobe umrlom, osobno ime, pretpostavke za sklapanje braka), primarno mjerodavno pravo državljanstva. Stoga je moguće da će nadležna tijela primjenjivati renvoi i u predmetima posvojenja.“[104] Kako su međunarodni ugovori kojih je RH stranka po svojoj pravnoj snazi iznad zakona, renvoi se, dakle, u predmetima uzdržavanja ne može primjenjivati.

Uz to, još jedan problematičan vid ovakvog uređenja renvoi u našem zakonodavstvu predstavlja činjenica što se renvoi predviđa za kategorije vezivanja poput osobnog imena i pretpostavaka za sklapanje braka. U tim bi slučajevima, naime, teret primjene ovog zamršenog pravnog instituta pao na leđa matičara i drugih upravnih službenika[105] [106], što bi u konačnici moglo rezultirati pravnom nesigurnošću.[107]

Već je rečeno kako pored ZMPP-a, kao najvažnijeg i općeg izvora međunarodnog privatnog prava u RH, međunarodnoprivatnopravna rješenja u hrvatskom zakonodavstvu sadrže i neki drugi zakoni. Posebno je među njima važno istaknuti Zakon o mjenici, koji u svome članku 94. stavku 1. navodi kako sposobnost osobe da se mjenično obveže određuje zakon njezine zemlje. Ako, međutim, taj zakon upućuje na zakon druge zemlje, primjenjuje se zakon te druge zemlje.[108] Tom se odredbom Zakona o mjenici, dakle, također primjenjuje renvoi.

Pored statusnih pitanja, renvoi je u ZMPP-u propisan i za dvije kategorije vezivanja obiteljskog prava. U literaturi se teško mogu pronaći obrazloženja zašto je doktrina sklona dopuštanju renvoi baš u tim pitanjima. Odgovor možda nudi jedan od argumenata u prilog renvoi koji su navedeni u ovome radu; naime, zakonodavčeva bi se volja mogla pronaći u činjenici što je

[103] Hoško, T., loc. cit.
[104] Hoško, T., *Posvojenje s međunarodnim obilježjem*, sveučilišna monografija „Prekogranično kretanje djece u Europskoj Uniji, Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, 2019., str. 329.
[105] Zakon o državnim maticama, Narodne novine, br. 96/93, 76/13, 98/19, 133/22
[106] Obiteljski zakon, čl. 15. st. 1., Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23
[107] Varadi, T., op. cit. (bilj. 21), str. 73.
[108] Zakon o mjenici, čl. 94. st. 1., Narodne novine; br. 74/94, 92/10

mahom, kako je već rečeno, riječ o pitanjima osobnog statusa i obiteljskog prava, za koje je propisana poveznica državljanstva. Zakonodavac možda u tim, sa samom osobom o kojoj je riječ usko povezanim stvarima, želi konačan izbor mjerodavnog prava ipak prepustiti pravnom poretku kojemu ta osoba po svojoj državnoj pripadnosti pripada. Ako taj pravni poredak prihvaća mjerodavnost svog prava, ono će se i primijeniti, dakle do renvoi neće doći. Ali zakonodavac nema namjeru „siliti" primjenu prava državne pripadnosti osobe ako ono samo otklanja svoju mjerodavnost. Ako iza odredbi ZMPP-a stoji takva logička pozadina, osobno mi takvo stajalište i zakonsko uređenje ima smisla. Određena nejasnoća ostaje u pogledu međuodnosa dvaju nesamostalnih kolizijskih pravila koja ZMPP predviđa: onih o klauzuli izuzeća te o renvoi. Međutim, kad je zakonodavac već propisao renvoi, smatram da bi ga, u slučajevima u kojima je propisan, trebao i primjenjivati.

5. RENVOI U UREDBI O NASLJEĐIVANJU

5.1. O KONVENCIJSKOM KOLIZIJSKOM PRAVU I KOLIZIJSKOM PRAVU EU

Već je u ovome radu rečeno kako je upućivanje na mjerodavno materijalno pravo načelo konvencijskog kolizijskog prava.[109] U prethodnom je poglavlju naveden primjer članka 12. Protokola o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja, prema kojem pojam „pravo" u tom protokolu znači pravo koje je na snazi u državi, osim njezinih pravila o izboru prava.[110] Daljnji primjeri mogu se pronaći u članku 20. Uredbe Rim I[111], članku 24. Uredbe Rim II[112] te članku 32. Uredbe Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima.[113] Renvoi je u svim navedenim člancima izrijekom isključen.

Takav je stav konvencijskog prava i prava EU sasvim logičan. Ako se ima na umu kako je svrha samih međunarodnih konvencija, odnosno kolizijskih akata Unije upravo ujednačavanje

[109] Sajko, K., op. cit. (bilj. 1), str. 199.
[110] Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja, čl.12.
[111] Uredba Rim I, čl. 20.
[112] Uredba Rim II, čl. 24.
[113] Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima, čl. 32., Službeni list Europske unije, L 183/1

rješenja, do renvoi u situacijama kada konvencijska kolizijska pravila ili kolizijski akti Unije upućuju na pravo države ugovornice zapravo i ne može doći. U takvim slučajevima postoji istovjetnost poveznica, uvjetovana istovjetnošću kolizijskog prava pa je pitanje renvoi u njima bespredmetno. Određena odstupanja od toga moguća su, međutim, kada se u obzir uzme još jedno važno načelo sadržano u nekim europskim kolizijskim aktima, a riječ je o načelu univerzalne primjene. Prema njemu, pravo koje je određeno kao mjerodavno prema nekoj Uredbi Europske unije primjenjuje se i onda kada ono nije pravo neke države članice. U obzir kao mjerodavna dolaze, dakle, i prava trećih država.[114] Takvo rješenje sadrže primjerice Uredba Rim (I)[115], Uredba Rim (II)[116], a sadrži ga također i Uredba o nasljeđivanju[117], o čemu je riječ u nastavku ovog rada.

5.2. UREDBA O NASLJEĐIVANJU

U današnje doba svake se godine sve više građana Europske unije seli iz jedne države članice u drugu. Razlozi za to su razni i životni, poput studiranja, posla ili zasnivanja obitelji, a kao posljedica toga, raste i broj nasljednopravnih predmeta s prekograničnim elementom. Da bi se olakšalo planiranje prekograničnog nasljeđivanja i upravljanje njime[118], 2012. donesena je Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (*kraće*: Uredba o nasljeđivanju). Njome su na području Europske unije gotovo posve kodificirana pravila međunarodnog privatnog prava koja uređuju nasljednopravne odnose. Uredba se primjenjuje u svim državama članicama EU, osim Irske i Danske[119], na nasljeđivanje osoba koje su umrle 17. kolovoza 2015. ili kasnije.[120] Specifičnost je Uredbe što je njome uređen vrlo širok raspon pitanja iz područja nasljednog statuta. Kao što sam naziv uredbe govori, ona uređuje: međunarodnu nadležnost, kolizijska pravila (mjerodavno pravo), priznanje i ovrhu sudskih

[114] Zgrabljić Rotar, D., Hoško, T., *Uobičajeno boravište ostavitelja prema Uredbi o nasljeđivanju*, Zagrebačka pravna revija, vol.9. br. 3., Zagreb, 2020., str. 215.
[115] Uredba Rim I, čl. 2.
[116] Uredba Rim II, čl. 3.
[117] Uredba o nasljeđivanju, čl. 20.
[118] *Prekogranično nasljeđivanje: vodič za građane*, Luxemburg: Ured za publikacije Europske Unije, 2017. https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/61afb4c0-a71b-11e7-837e-01aa75ed71a1 str. 3. (31.05.2024.)
[119] Uredba o nasljeđivanju, t. 82., 83. preambule
[120] Zgrabljić Rotar, D., Hoško, T., op. cit. (bilj. 114), str. 213.

odluka, prihvaćanje i izvršavanje javnih isprava u nasljednim stvarima te uvodi Europsku potvrdu o nasljeđivanju. Uredba se također primjenjuje na sve građanskopravne aspekte nasljeđivanja s međunarodnim obilježjem.[121] Međutim, čitava materija nasljednog statuta ipak nije pokrivena Uredbom; naime, njezin članak 75. izrijekom navodi kako Uredba ne utječe na primjenu međunarodnih konvencija čije su ugovornice jedna ili više država članica u trenutku donošenja Uredbe i koja se odnose na pitanja uređena Uredbom. U tom smislu posebno se navodi Haška konvencija od 5. listopada 1961. o pravu mjerodavnom za oblik oporučnih raspolaganja.[122] Stoga se mjerodavno pravo za oblik oporučnih raspolaganja u državama članicama koje su stranke Haške konvencije (pa tako i u RH) određuje u skladu s odredbama odnosne konvencije te se ne primjenjuje članak 27. Uredbe o nasljeđivanju koji uređuje istovjetnu materiju.[123] [124] U Republici Hrvatskoj Uredba se primjenjuje izravno. Valja, međutim, spomenuti kako ZMPP sadrži deklaratorne odredbe kojima se upućuje na njezinu primjenu za pitanja iz područja nasljednog prava.[125] [126] Također, u našem je zakonodavstvu donesen i poseban Zakon o provedbi Uredbe.[127] Njime se regulira mjesna nadležnost za odlučivanje o ostavini, nadležna tijela za postupanje i donošenje odluka te postupci iz područja na koje se Uredba odnosi.[128]

Jedan od temeljnih principa kojem Uredba o nasljeđivanju teži takozvani je *Gleichlauf* princip, koji se zasniva na objedinjavanju nadležnosti i mjerodavnog prava „pod zastavom“ iste države u konkretnome slučaju.[129] Članak 4. Uredbe, koji sadrži opće pravilo o nadležnosti, i članak 21. stavak 1., koji sadrži opće pravilo o određivanju mjerodavnog prava, oboje se u svom reguliranju služe uobičajenim boravištem kao glavnim kriterijem, odnosno glavnom poveznicom.[130] [131]

[121] Ibid., str. 214.
[122] Uredba o nasljeđivanju, čl. 75. st. 1.
[123] Ibid.
[124] Zgrabljić Rotar, D., Hoško, T., loc. cit
[125] Zakon o međunarodnom privatnom pravu, čl. 29, čl. 54., čl. 65.
[126] Zgrabljić Rotar, D., Hoško, T., op. cit. (bilj. 114), str. 215.
[127] Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Narodne novine; br. 152/14
[128] Zgrabljić Rotar, D., Hoško, T., loc. cit.
[129] Buonaiuti, F. M., *The EU Succession Regulation and third country courts*, Journal of Private International Law, Vol. 12., Issue 3, 2016. (str. 545.- 565), str. 549.
[130] Uredba o nasljeđivanju, čl. 4.
[131] Uredba o nasljeđivanju, čl. 21. st. 1.

Prednosti *Glechlauf* principa očite su: ovakvim uređenjem, u kojem se pomoću uobičajenog boravišta ostavitelja određuje i nadležnost i mjerodavno pravo, omogućuje se da sud pri rješavanju predmeta primjenjuje svoje pravo, koje najbolje poznaje. Na taj način dolazi se do brzog i ekonomičnog postupka, kao i izbjegavanja pogrešaka u primjeni prava[132], do kojih će nedvojbeno češće doći ako sud primjenjuje neko strano materijalno pravo. Ovakvo jedinstvo *iusa* i *foruma*[133] demonstracija je onoga što se u literaturi naziva *legal streamlining principe*-princip brzih i jednostavnih (racionalnih) pravnih rješenja.[134] Ipak, Uredba o nasljeđivanju sadrži i druga, posebna pravila o određivanju nadležnosti i mjerodavnoga prava, kojima spomenuti *Gleichlauf* pricnip može biti narušen.

Tako u pogledu mjerodavnog prava članak 21. stavak 2. sadrži klauzulu izuzeća, kojom navodi da ako je iz svih okolnosti slučaja jasno da je u trenutku smrti ostavitelj bio očigledno bliže povezan s državom koja nije država njegovog uobičajenog boravišta, kao pravo mjerodavno za nasljeđivanje primijenit će se pravo te druge države.[135] [136] O ulozi izbjegavajućih klauzula u sustavu međunarodnog privatnog prava već je rečeno u ovome radu *(vidi poglavlje 3.2.1. O načelu najbliže veze)*. Njezinom primjenom osigurava se određeni stupanj prilagodljivosti u situacijama kada bi primjena poveznice uobičajenog boravišta mogla dovesti do neželjenog rezultata te se na taj način ostvaruje osnovni cilj kolizijskopravnog upućivanja- primjena prava najbliže veze.[137] Ipak, sama preambula Uredbe naglašava važnost njezine restriktivne primjene: klauzuli izuzeća ne bi se trebalo pribjegavati kao supsidijarnoj poveznici svaki put kada se utvrđivanje uobičajenog boravišta ostavitelja u vrijeme smrti pokaže složenim. [138] [139] Još jedan izuzetak od općeg pravila o mjerodavnom pravu, a ujedno i još jedno odstupanje od *Gleichlauf* principa, Uredba sadrži u članku 22. Njime se omogućuje da osoba, za pravo kojim će se u cijelosti urediti njezino nasljeđivanje, izabere pravo države čiji je državljanin u trenutku izbora

[132] Calvo Caravaca, A. L., Davi, A., Mansel, H.-P., *The EU succession regulation: a commentary,* Cambridge University Press, 2016., str. 137.
[133] Đorđević, S., Application of renvoi in cross- border succession cases connected to EU member states and Serbia- some remarks from EU and serbian point of view, Revija za evropsko pravo: XXII, Kragujevac, 2020., (str. 87.-103.), str. 91.
[134] Calvo Caravaca, A. L., Davi, A., Mansel, H.-P., loc. cit. (preveo autor)
[135] Uredba o nasljeđivanju, čl. 21. st. 2.
[136] Zgrabljić Rotar, D., Hoško, T., op. cit. (bilj. 114), str. 216.
[137] Ibid.
[138] Ibid.
[139] Uredba o nasljeđivanju, t. 25. preambule

ili u trenutku smrti.[140] Osoba koja ima više državljanstava može izabrati pravo bilo koje od tih država.[141] [142]

Uredba o nasljeđivanju sadrži posebna pravila i za određivanje nadležnosti. Ako je pravo koje je umrli izabrao za uređenje svog nasljeđivanja u skladu sa člankom 22. pravo države članice, članak 5. Uredbe tada dopušta, onim strankama na koje se to odnosi, sklapanje sporazuma, kojim će odrediti isključivu nadležnost suda ili sudova te države članice za odlučivanje o svim nasljednim stvarima.[143] Riječ je o svojevrsnoj korekciji nadležnosti, u cilju pojednostavljenja postupka[144], kojom se ponovno uspostavlja *Gleichlauf*. Članci 6.-9. Uredbe uređuju nadležnost i postupanje sudova u tom kontekstu.[145] Od posebne važnosti za daljnja razmatranja u ovome radu je članak 10. Uredbe o nasljeđivanju. Navodimo ga u integralnom obliku:

Članak 10. Uredbe o nasljeđivanju- Supsidijarna nadležnost

1) „Ako se uobičajeno boravište umrlog u trenutku smrti ne nalazi u državi članici, sudovi države članice u kojoj se nalazi imovina ostavine svejedno imaju nadležnost odlučivati o nasljeđivanju u cijelosti:
   (a) ako je umrli imao državljanstvo te države članice u trenutku smrti; ili, ako to nije slučaj,
   (b) ako je umrli imao svoje prethodno uobičajeno boravište u toj državi članici, pod uvjetom da u trenutku kada je postupak pokrenut pred sudom nije proteklo više od pet godina od promjene tog uobičajenog boravišta.“
2) Ako nijedan sud u državi članici nema nadležnost prema stavku 1., sudovi države članice u kojoj se nalazi imovina ostavine svejedno imaju nadležnost odlučivati o toj imovini.“[146]

Ovakvom odredbom, koja generalno ne ide za *Gleichlauf* principom[147], Uredba o nasljeđivanju proširuje nadležnost država članica. Za očekivati je, navodi Buonaiuti, da će takvo uređenje dovesti do porasta broja slučajeva pozitivnog sukoba nadležnosti između sudova država članica

[140] Ibid., čl. 22. st.1.
[141] Ibid.
[142] Zgrabljić Rotar, D., Hoško, T., op. cit. (bilj. 114), str. 217.
[143] Uredba o nasljeđivanju, čl. 5. st. 1.
[144] Zgrabljić Rotar, D., Hoško, T., op. cit. (bilj. 114), str. 218.
[145] Uredba o nasljeđivanju, čl. 6.-9.
[146] Ibid., čl. 10.
[147] O tome više u sljedećem poglavlju.

i sudova trećih država, koje Uredba ne regulira.[148] Još jedna posebna odredba o nadležnosti sadržana je u članku 11. Uredbe:

Članak 11. Uredbe o nasljeđivanju- Forum necessitatis
„Ako nijedan sud države članice u skladu s drugim odredbama ove Uredbe nije nadležan, sudovi države članice, u iznimnim slučajevima, mogu odlučivati o nasljeđivanju ako u trećoj državi s kojom je slučaj usko povezan postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili postupak u trećoj državi nije moguć.
Slučaj mora u dovoljnoj mjeri biti povezan s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak.“[149]

Ovakvom odredbom Uredba o nasljeđivanju želi spriječiti da u pojedinim slučajevima dođe do uskrate pravosuđa te stoga daje pravni temelj za zasnivanje nadležnosti sudova država članica. Kao primjer u kojem bi moglo doći do ovakve, nužne nadležnosti, suda neke države članice, preambula Uredbe navodi nemogućnost vođenja postupka u trećoj državi o kojoj je riječ zbog građanskog rata, ili neke druge slične situacije..[150] To mogu biti i prirodne katastrofe, epidemije i sl.[151] Obvezan je uvjet, pritom, da je slučaj u dovoljnoj mjeri povezan s državom članicom suda pred kojim se pokreće postupak.[152]

Još jedno važno načelo Uredbe o nasljeđivanju je načelo tzv. jedinstvene ostavine, prema kojem se za nasljeđivanje nekretnina i pokretnina primjenjuje isto pravo. Time je napušteno načelo podijeljene ostavine, koje su u razdoblju prije donošenja Uredbe prihvaćale neke države članice.[153] Stoga će se pravo koje je u konkretnom slučaju mjerodavno primjenjivati na nasljeđivanje u cijelosti, dakle na svu imovinu koja čini ostavinu, bez obzira na njezinu vrstu. Na taj se način postiže pravna sigurnost te se izbjegava fragmentacija nasljeđivanja.[154] Ipak, Uredba i u ovom slučaju predviđa iznimku. Članak 12. stavak 1. Uredbe određuje da ako se ostavina umrlog sastoji od imovine smještene u trećoj državi, sud koji treba odlučiti o nasljeđivanju može, na zahtjev jedne od stranaka, odlučiti da neće odlučiti o nekom dijelu te

[148] Buonaiuti, F. M., op. cit. (bilj. 129.), str. 555.
[149] Uredba o nasljeđivanju, čl. 11.
[150] Ibid., t. 31. preambule
[151] Aras Kramar, S.; Vučko, K., op. cit. (bilj.8), str. 27.
[152] Uredba o nasljeđivanju, t. 31. preambule
[153] Zgrabljić Rotar, D., Hoško, T., op. cit. (bilj. 114), str. 213.
[154] Uredba o nasljeđivanju, t. 37. preambule

imovine, ako se može očekivati da njegova odluka u pogledu tog dijela imovine neće biti priznata, i prema potrebi, proglašena izvršivom u toj trećoj državi.[155] Time Uredba ipak korigira navedeno načelo u interesu stranaka u postupku nasljeđivanja.

Konačno, Uredba o nasljeđivanju primjenjuje se univerzalno.[156] Članak 20. Uredbe određuje kako se svako pravo na koje Uredba upućuje primjenjuje bez obzira na to je li to pravo države članice.[157] U obzir kao mjerodavna dolaze, dakle, i prava trećih država. Takva univerzalna ili *erga omnes* primjena[158] od posebne je važnosti za završno razmatranje ovog rada: ono o renvoi u Uredbi o nasljeđivanju.

5.3. ČL. 34. UREDBE O NASLJEĐIVANJU (RENVOI)

Rješenje koje Uredba o nasljeđivanju sadrži u pogledu instituta renvoi nije potpuna novost u okvirima nasljednopravnog konvencijskog kolizijskog prava. Još 1989. Haška konvencija o pravu mjerodavnom za nasljeđivanje ostavine umrlih osoba u svom članku 4. dopuštala je renvoi u obliku upućivanja (inicijalno mjerodavnog) prava države neugovornice na pravo druge države neugovornice, koja prihvaća mjerodavnost svoga prava.[159] Uredba o nasljeđivanju se na to rješenje naslanja te ga nadograđuje. O primjeni renvoi Uredba se najprije izjašnjava u svojoj preambuli:

Točka 57. preambule Uredbe o nasljeđivanju
„Kolizijska pravila utvrđena ovom Uredbom mogu dovesti do primjene prava treće države. U takvim slučajevima treba uzeti u obzir pravila međunarodnog privatnog prava te države. Ako ta pravila predviđaju upućivanje ili na pravo države članice ili na pravo treće države koja bi primijenila svoje pravo na nasljeđivanje, takvo upućivanje na daljnje pravo ili uzvrat trebali bi biti prihvaćeni radi osiguranja međunarodne usklađenosti. Međutim, upućivanje na daljnje pravo ili uzvrat trebali bi biti isključeni u situacijama kada je umrli izabrao pravo treće države.“[160]

[155] Ibid., čl. 12. st. 1.
[156] Zgrabljić Rotar, D., Hoško, T., op. cit. (bilj. 114), str. 215.
[157] Uredba o nasljeđivanju, čl. 20.
[158] Zgrabljić Rotar, D., Hoško, T., loc. cit
[159] Bergquist, U., Damascelli, D., Frimston, R., Lagarde, P., Odersky, F., Reinhartz, B., *EU Regulation on Succession and Wills: commentary*, nakladnik Otto Schmidt, Köln, 2015., str. 173.
[160] Uredba o nasljeđivanju, t. 57. preambule

Takav stav Uredba u svome tekstu dodatno razrađuje te u članku 34. iznosi konačno rješenje:

Članak 34. Uredbe o nasljeđivanju- Upućivanje na daljnje pravo ili uzvrat

(1) „Primjena prava bilo koje treće države određene ovom Uredbom znači primjenu pravnih pravila na snazi u toj državi, uključujući njezina pravila međunarodnog privatnog prava, u toj mjeri u kojoj ta pravila dalje upućuju:
   (a) na pravo države članice; ili,
   (b) na pravo neke druge treće države, koja bi prihvatila primjenu svog prava.“

(2) „Upućivanje na daljnje pravo ili uzvrat ne primjenjuju se u odnosu na prava navedena u članku 21. stavku 2., članku 22., članku 27., članku 28. točki (b) i članku 30.“[161] [162]

Već je rečeno kako je renvoi u situacijama, kada kolizijska pravila neke konvencije ili akta EU upućuju na pravo države ugovornice, zapravo po naravi stvari nemoguć. U takvim slučajevima postoji istovjetnost poveznica, koja je uvjetovana upravo time što obje države primjenjuju ista kolizijska pravila- kolizijska pravila konvencije ili akta EU kojeg su stranke. Zato Uredba o nasljeđivanju primjenu renvoi veže uz situacije kada je pravo koje je Uredbom određeno kao mjerodavno, pravo treće države. Pritom članak 34. sadrži još jedan, skriveni uvjet: do renvoi će moći doći samo kada je nadležnost suda države članice u konkretnome slučaju zasnovana na članku 10. (supsidijarna nadležnost) ili članku 11. (forum necessitatis) Uredbe.[163] Samo u takvom rasporedu okolnosti moguće je uzvraćanje ili upućivanje na daljnje pravo, budući da stavak 2. članka 34. izrijekom od primjene renvoi isključuje, među ostalim, situacije kada je mjerodavno pravo određeno pomoću klauzule izuzeća (čl. 21. st. 2) ili izbora prava (čl. 22.). S obzirom na takvu negativnu enumeraciju sadržanu u stavku 2. članka 34., očito je kako će u svakom konkretnom slučaju u kojem bi došlo do renvoi mjerodavno pravo biti određeno pomoću poveznice uobičajenog boravišta ostavitelja u trenutku smrti, sadržane u članku 21. stavku 1., kao i člancima: čl. 24. st. 1. (Raspolaganja imovinom zbog smrti, osim ugovora o nasljeđivanju), čl.25. st. 1. i 2. (Ugovori o nasljeđivanju), čl. 28. (a) (Valjanost oblika izjave o

[161] Ibid., čl. 34. (preveo autor)

[162] Posebno treba napomenuti kako hrvatski prijevod Uredbe o nasljeđivanju sadrži jednu očitu pogrešku. Članak 34. stavak 1. podstavak (b), u hrvatskoj verziji, naime, glasi: „na pravo druge države članice koja bi primijenila svoje pravo.“ Analizom izvorne verzije na engleskom jeziku: „to the law of another third State which would apply its own law.“ jasno se nameće zaključak kako je riječ o pogrešci u prijevodu, a što podupire i sva relevantna literatura. Stoga je autor ovoga rada preveo navedeni podstavak sa „na pravo neke druge treće države, koja bi prihvatila primjenu svog prava.“

[163] Đorđević, S., op.cit. (bilj.133), str. 92.-93.

prihvatu ili odricanju), koji se naslanjaju na članak 21. stavak 1. te, implicitno ili eksplicitno, sadrže navedenu poveznicu. Kako bi u obzir došla primjena renvoi, potrebno je, dakle, da je ostavitelj imao uobičajeno boravište u trećoj državi.[164]

Od izloženog ipak postoji i jedna iznimka. Za njezino shvaćanje promotrimo najprije sljedeće odredbe Uredbe:

Članak 24. stavak 1. Uredbe o nasljeđivanju- Raspolaganja imovinom zbog smrti, osim ugovora o nasljeđivanju
„Raspolaganje imovinom zbog smrti, osim ugovora o nasljeđivanju, uređuje, u pogledu njegove dopustivosti i materijalne valjanosti, pravo koje bi po ovoj Uredbi bilo mjerodavno za nasljeđivanje osobe koja je raspolagala da je ona umrla na dan kada je raspolaganje učinjeno.“[165]

Članak 25. stavak 1. Uredbe o nasljeđivanju- Ugovori o nasljeđivanju
„Ugovor o nasljeđivanju u odnosu na nasljeđivanje jedne osobe u pogledu njegove dopustivosti, materijalne valjanosti i obvezujućih učinaka na stranke, uključujući uvjete za njegov raskid, uređuje pravo koje bi po ovoj Uredbi bilo mjerodavno za nasljeđivanje te osobe da je ona umrla na dan kada je ugovor sklopljen.“[166]

Kao pravo mjerodavno za raspolaganja imovinom zbog smrti, odnosno za ugovore o nasljeđivanju, navedeni članci određuju pravo koje bi po Uredbi bilo mjerodavno za nasljeđivanje osobe da je ona umrla na dan raspolaganja, odnosno na dan kada je ugovor sklopljen. Stoga će biti moguć slučaj kao sljedeći, koji navodimo kroz fiktivni primjer:

Primjer 6:

Austrijski državljanin Manfred dugi niz godina živi i radi u Egiptu. Tamo je stekao brojne prijatelje i poznanstva, a svojoj supruzi i djeci redovno šalje novac. Sin i kćer studiraju u Nizozemskoj i Njemačkoj, dok je supruga u Austriji. Nakon što jedne godine sazna kako boluje od zloćudne bolesti, Manfred odluči sastaviti oporuku kako bi uredio nasljeđivanje svoje

[164] Ibid., str. 92.
[165] Uredba o nasljeđivanju, čl. 24. st. 1.
[166] Ibid., čl. 25. st. 1.

imovine. Nakon toga, on odluči promijeniti način života te se vraća živjeti u Austriju, gdje se cijela obitelj ponovno ujedini. Zahvaljujući naprednim medicinskim postignućima, Manfred sa obitelji u Austriji sretno poživi još petnaest godina, nakon čega umre u već poznijoj dobi.

U navedenom primjeru pravo mjerodavno za dopustivost i materijalnu valjanost oporuke[167] određuje se prema trenutku kada je oporuka sačinjena. Pravo mjerodavno za nasljeđivanje austrijskog državljanina u tom trenutku bilo bi egipatsko pravo, budući da je on tada u toj zemlji imao uobičajeno boravište. Stoga će egipatsko pravo biti mjerodavno za dopustivost i materijalnu valjanost oporuke. Nadležnost će se suda, međutim, odrediti sukladno članku 4. Uredbe o nasljeđivanju, koji također upućuje na uobičajeno boravište ostavitelja, ali u trenutku smrti. Ako bismo uzeli, za potrebe ovog primjera, da egipatska kolizijska pravila u pogledu dopustivosti i materijalne valjanosti oporuke propisuju primjenu prava državljanstva ostavitelja, dakle da uzvraćaju na austrijsko pravo, u ovakvome bi slučaju bile ispunjene sve pretpostavke za primjenu renvoi. Članci 24. i 25. Uredbe, dakle, pružaju jedinstvenu mogućnost da do primjene tog instituta dođe uz nadležnost suda ustanovljenu prema prema pravilu o općoj nadležnosti, koje Uredba sadrži u članku 4.[168] U svim ostalim slučajevima, do renvoi može doći samo uz primjenu odredaba o supsidijarnoj nadležnosti i forum necessitatis.[169]

Primjer 7:

Izmijenimo sada blago prethodni primjer i recimo da je Manfred, austrijski državljanin, iznenada umro u Egiptu od posljedica srčanog udara. I u ovome primjeru on je tamo dugo godina radio i živio, ali oporuku nije sastavio. Napomenimo i kako Manfred u Egiptu živi u stanu koji je u vlasništvu trgovačkog društva čiji je zaposlenik te da se sva njegova imovina, osim nekih osobnih predmeta (mobitel, sat i sl.), nalazi u Austriji.[170]

U ovome slučaju mjerodavno pravo biti će pravo države uobičajenog boravišta ostavitelja u vrijeme smrti, dakle egipatsko pravo, dok će se nadležnost austrijskog suda, kao suda države članice EU, zasnivati na članku 10. stavku 1. podstavku (a) Uredbe o nasljeđivanju (supsidijarna nadležnost). Ako bismo, za potrebe primjera, uzeli da egipatska kolizijska pravila za pravo

[167] Za pravo mjerodavno za formalnu valjanost (oblik) oporuke, kao što je već spomenuto, biti će relevantna Haška konvencija o pravu mjerodavnom za oblik oporučnih raspolaganja od 5. listopada 1961.
[168] Đorđević, S., op.cit. (bilj.133), str. 93.
[169] Ibid., str. 92.-93.
[170] Bergquist, U., Damascelli, D., Frimston, R., Lagarde, P., Odersky, F., Reinhartz, B., op. cit. (bilj. 159), str. 171.

mjerodavno za nasljeđivanje određuju primjenu *lex patriae*, u navedenom bi slučaju bio ispunjen uvjet za renvoi iz članka 34. stavka 1. podstavka (a). Austrijski bi sud, dakle, gledao egipatske kolizijske norme. Budući da one uzvraćaju na primjenu prava države članice, dolazi do renvoi te je konačno mjerodavno austrijsko materijalno pravo. Benefiti takvog rješenja dvostruki su: nadležan sud moći će primijeniti svoje pravo *(što je prednost renvoi o kojoj je već rečeno u ovome radu, vidjeti 3.1. Argumenti za)* te tako imati jednostavniji zadatak; s druge strane, renvoi će u nekim situacijama omogućiti da se izbjegne primjena prava treće države, koje možda sadrži rješenja duboko suprotna očekivanjima ostavitelja i nasljednika, utemeljenima na poznavanju svog, domaćeg pravnog poretka.[171] Renvoi u takvom slučaju, na neki način, preuzima ulogu klauzule izuzeća te dovodi do primjene prava koje je u bližoj vezi s predmetom.[172] Također, njime se u ovakvom slučaju ponovno uspostavlja *Gleichlauf* princip. Izmijenimo sada ponovno naš primjer na sljedeći način:

Primjer 8:

Manfred, austrijski državljanin, živio je i radio gotovo pola života u Egiptu, gdje je iznenada umro od posljedica srčanog udara, bez ostavljene oporuke. U ovome slučaju Manfred je po majčinoj liniji srodstva porijeklom Hrvat. U svome vlasništvu posjedovao je kuću na otoku Ugljanu, koju je prije nekoliko godina bio stekao u nasljedstvo od svoje bake. Kada su se Manfred i njegova obitelj uvjerili u ljepote hrvatske obale, njegova supruga i djeca odlučili su se trajno preseliti u Hrvatsku i prodati svoju kuću u Austriji. Manfred je zadnjih nekoliko ljeta godišnji odmor redovito provodio sa obitelji na otoku Ugljanu, a u Austriji je imao samo još neke pokretnine. Hrvatsko državljanstvo nikada nije stekao. Nakon njegove smrti, obitelj odlučuje pokrenuti ostavinski postupak u Austriji, budući da sa hrvatskim pravosuđem još nisu imali iskustva, niti poznaju jezik.

U ovome primjeru nadležnost austrijskog suda zasniva se na članku 10. stavku 1. Uredbe (supsidijarna nadležnost). Mjerodavno pravo, sukladno članku 21. stavku 1., biti će egipatsko. Uzmimo sada, za potrebe slučaja, da egipatsko mpp za pokretnine ostavitelja sadrži poveznicu *lex patriae*, dok za nekretnine upućuje na pravo mjesta gdje se nekretnine nalaze, *lex rei sitae*. U ovakvome slučaju ispunjen je uvjet za renvoi iz članka 34. stavka 1. podstavka (a): kolizijsko pravo treće države upućuje na pravo države članice. Međutim, osobitost je ovakve situacije što

[171] Ibid.
[172] Ibid.

ovdje dolazi ne samo do uzvrata na pravo države članice koja je ujedno država suda (polazno pravo), već i do uzvrata na pravo druge države članice. Stoga će austrijski sud za nasljeđivanje nekretnine u Hrvatskoj morati primijeniti hrvatsko pravo. Na taj način gubi se prednost primjene domaćeg prava[173], no s druge strane gledano, hrvatsko je pravo austrijskom sudu zasigurno bliže nego egipatsko. Druga posljedica ovakvog slučaja je to što se primjenom renvoi narušava načelo jedinstvene ostavine[174]: austrijski će sud primjenjivati jedno pravo za nasljeđivanje pokretnina (austrijsko), a drugo za nasljeđivanje nekretnine (hrvatsko). Obje osobitosti ovakvog slučaja, uzvrat na pravo druge države članice i narušenje jedinstva ostavine, do kojih dolazi primjenom članka 34. Uredbe, po Lagardeu se smatraju dopuštenima.[175]

Nastavimo sa analizom tako da ponovno izmijenimo primjer:

Primjer 9:

Manfred, austrijski državljanin, živio je i radio u Egiptu dugi niz godina prije nego je umro bez ostavljene oporuke. U ovome slučaju on je tamo doveo i svoju obitelj te su svi zajedno živjeli u kući koju je kupio u Egiptu. U Austriji više nije imao nikakve imovine. U vrijeme Manfredove smrti, u Egiptu je izbio građanski rat te se uplašena supruga i djeca odlučuju vratiti u Austriju i tamo pokrenuti ostavinski postupak.

U ovome primjeru, nadležnost austrijskog suda zasnovana je na članku 11. Uredbe o nasljeđivanju (forum necessitatis). Budući da postupak u trećoj državi zbog građanskog rata nije moguće provesti, austrijski sud, kao sud države članice, može odlučiti o nasljeđivanju. Za nasljeđivanje je mjerodavno egipatsko pravo, čije kolizijske nasljednopravne odredbe sadrže poveznicu *lex domicili*. Mjerodavno će u ovome slučaju biti egipatsko pravo, ali ne na temelju egipatskih kolizijskih odredbi, već primjenom egipatskog materijalnog prava temeljem kolizijske norme polaznog prava.[176] Drugim riječima, do renvoi u ovakvome slučaju nije ni došlo, jer za njegovu primjenu mora biti ispunjen jedan od dva uvjeta navedena u članku 34. stavku 1. Uredbe: kolizijske odredbe polaznog prava moraju upućivati na pravo treće države, čije kolizijske norme upućuju (a) na pravo države članice, ili (b) na pravo druge treće države,

[173] Ibid., str. 172.
[174] Ibid.
[175] Ibid.
[176] Köhler, A., *General Private International Law Institute sin the EU Succession Regulation- Some Remarks*, Annals of the Faculty of Law of the University of Zenica, Vol. 18 (str. 169.-192.), Zenica, 2016., str. 176.

koja prihvaća primjenu svoga prava. Ako niti jedan od ta dva uvjeta nije ispunjen, renvoi se ne primjenjuje.[177]

Pored uzvrata na pravo države članice (a), članak 34. renvoi dopušta i u slučaju upućivanja kolizijskih normi treće države na pravo druge treće države, koja prihvaća primjenu svoga prava (b). Cilj takvog uređenja je izbjeći zadiranje u usklađenost pravnih sustava dvaju trećih zemalja, koji oboje za određenu situaciju određuju mjerodavnost istoga prava.[178]

Primjer 10:

Antoinne, francuski državljanin, jedan je od najboljih svjetskih nogometaša. Na vrhuncu slave i još poprilično mlad, odluči prihvatiti astronomsku financijsku ponudu iz Sjedinjenih Američkih Država i prijeđe u tamošnji najbolji nogometni klub. Sa sobom povede svoju suprugu i djecu. Antoinnu i njegovoj obitelji Amerika se jako svidi te ostanu tamo petnaest godina, sve do kraja njegove karijere. Na jednoj od njegovih oproštajnih utakmica, dogodi se tragedija i Antoinne umre od zastoja srca. Kako je bila riječ o jednom od najboljih svjetskih nogometaša, tamošnji klub svih tih godina plaćao je Antoinnnu i njegovoj obitelji sve što im je bilo potrebno: živjeli su u penthousu u vlasništvu nogometnog kluba, vozili službene aute i sl. Antoinnova pokretna imovina nalazila se u Francuskoj, a slobodno vrijeme često su provodili na Bahamima, gdje je Antoinne kupio vilu. Umro je bez oporuke. Antoinnova obitelj odluči pokrenuti ostavinski postupak u Francuskoj.

U ovome slučaju nadležnost francuskog suda, kao suda države članice EU, ponovno je zasnovana na članku 10. stavku 1. podstavku (a) Uredbe o nasljeđivanju (supsidijarna nadležnost). Mjerodavno pravo biti će pravo SAD-a koje, uzmimo za potrebe ovog fiktivnog primjera, za pokretnine upućuje na pravo državljanstva ostavitelja, dok za nekretnine sadrži poveznicu prava mjesta gdje se nekretnina nalazi *(lex rei sitae)*. Uzmimo još da navedenu poveznicu, *lex rei sitae*, sadrži i bahamsko pravo u pogledu nasljeđivanja nekretnina. U ovakvom rasporedu okolnosti, ispunjen je uvjet za renvoi iz članka 34. stavka 1. podstavka (b) Uredbe o nasljeđivanju. Budući da pravo treće države (pravo SAD-a) upućuje dalje na pravo druge treće države (Bahami), a druga treća država se sa time slaže te također svoje pravo smatra mjerodavnim, austrijski sud će za nasljeđivanje nekretnine primijeniti pravo Bahama. Kada bi

[177] Ibid.

[178] Bergquist, U., Damascelli, D., Frimston, R., Lagarde, P., Odersky, F., Reinhartz, B., op. cit. (bilj. 159), str. 173.

pravo Bahama upućivalo još dalje, na pravo neke „treće“ treće države, Lagarde navodi da renvoi tada nije dopušten, čak i kada bi „ treća“ treća država prihvaćala primjenu svoga prava.[179]

Ipak, od takvog strogog shvaćanja Uredbe postoje i drugačija tumačenja. Po nekim mišljenjima navedenim u njemačkoj literaturi, u dva bi se slučaja ipak trebalo slijediti kolizijsko upućivanje druge treće države.[180] U prvom slučaju, ako kolizijsko pravilo druge treće države vraća na primjenu prava države članice. Argumenti za takvo rješenje su da se na taj način ponovno može postići češća primjena polaznog prava države članice, što je općeprihvaćena pozitivna moguća posljedica instituta renvoi. Drugi je slučaj kada kolizijsko pravilo druge treće države vraća na primjenu prava prve treće države.[181] Kao moguća prednost ovog vida renvoi, autoru ovoga rada na pamet pada samo to da bi na taj način došlo do primjene prava na koje upućuje polazno kolizijsko pravilo. Međutim, dopušteni slučajevi renvoi jasno su navedeni člankom 34. Uredbe i smatram da bi se toga u praksi trebalo i držati. U tom smislu rješenje sadržano u podstavku (b) smatram opravdanim jer zaista, na neki način, uvažava pravnu harmoniziranost koja već postoji među trećim državama.

Članak 34. Uredbe o nasljeđivanju u svom stavku 2. od primjene renvoi isključuje situacije određene člankom 21. stavkom 2. te člankom 22. Riječ je o već navedenoj klauzuli izuzeća te mogućnosti izbora prava, one države koje je osoba državljanin, kao mjerodavnog. U takvim slučajevima smatra se kako bi primjena renvoi, na neki način, izigrala načelo najbliže veze ili ostaviteljev izbor, te nedvojbeno dovela do primjene prava koje je sa konkretnom situacijom slabije povezano.[182] Uredba izrijekom u tom smislu ne spominje članak 24. stavke 2. i 3. (Raspolaganja imovinom zbog smrti, osim ugovora o nasljeđivanju) te članak 25. stavak 3. (Ugovori o nasljeđivanju), no bilo bi logično i njih isključiti od primjene renvoi, budući da se pozivaju na izbor prava iz članka 22.[183] Uredba o nasljeđivanju od primjene renvoi također isključuje prava navedena u članku 27. (Formalna valjanost pisanih raspolaganja imovinom zbog smrti), članku 28. točki (b) (Valjanost oblika izjave o prihvatu ili odricanju) te članku 30.

[179] Ibid., str. 174.
[180] Köhler, A., Teil 1 EuErbVO, in Internationales Erbrecht, EuErbVO/IntErbRVG/DurchfVO/Liinderberichte (Hrsg. W. Gierl, A. Kbhler, L. Kroig, H. Wilsch), Baden-Baden, 2020., note 15, 178,
Dutta, A., Article 20 in: MfiKoBGB, EuErbVO , Band 10, 6. Aufl., C.H.Beck, Minchen, 2015, note 15, par. 5. Citirano u Đorđević, S., op. cit. (bilj. 133), str. 94., fn. 21.
[181] Ibid.
[182] Bergquist, U., Damascelli, D., Frimston, R., Lagarde, P., Odersky, F., Reinhartz, B., op. cit. (bilj. 159), str. 174.
[183] Ibid.

(Posebna pravila o ograničenjima koja se odnose ili utječu na nasljeđivanje određene imovine). U tim se slučajevima najvjerojatnije nije željelo ići u daljnje rizike u pogledu mjerodavnog prava te potencijalno otežati položaj nasljednika.[184]

Van navedene omaške u prijevodu, rješenja Uredbe u pogledu instituta renvoi čine se sasvim logična i opravdana. Smatram kako češća primjena prava države članice i posljedično, češća uspostava principa *Gleichlauf,* kao i nenarušavanje već postojeće harmoniziranosti pravnih poredaka trećih država, opravdavaju primjenu ovog instituta. Osobito važnim držim isključenje renvoi od primjene u situacijama kada se mjerodavno pravo određuje pomoću klauzule izuzeća sadržane u članku 21. stavku 2., ili temeljem izbora prava državljanstva, koje propisuje članak 22. U takvim slučajevima renvoi bi nedvojbeno „izigrao" smisao tih odredbi. Tumačenja članka 34. stavka 1. podstavka (b) ,navedena u njemačkoj literaturi, smatram pretjeranim te mislim da bi logičnije i smislenije bilo zadržati se na striktnom tumačenju teksta Uredbe, koji se zadržava na primjeni materijalnog prava druge treće države, a pod uvjetom da ona tu primjenu svojim kolizijskim normama prihvaća. Takvo rješenje čini se opravdanim.

6. ZAKLJUČAK

Institut renvoi jedan je od najsloženijih i raspravi najpodložnijih instituta koje međunarodno privatno pravo sadrži u svom općem dijelu. U teoriji su poznati njegovi različiti oblici. Zagovaratelji renvoi ističu kako njegova primjena može dovesti do češće primjene polaznog prava, prava suda. Također, navode kako njegova primjena pridonosi unifikaciji međunarodnih privatnopravnih rješenja, no to je samo djelomično točno, budući da se takav ishod postiže samo ako jedna država u promatranom međuodnosu primjenjuje renvoi, a druga ne. U korist renvoi navodi se i cjeloviti pristup u primjeni mjerodavnog prava druge države, dok protivnici ovog instituta navode kako takav cjelovit pristup dovodi do tzv. začaranog kruga, *circulus vitiosus*. Protiv primjene renvoi govore i shvaćanja kako on dovodi do svojevrsne derogacije kolizijskih pravila polaznog prava, a možda i najznačajniji argument koji njegovi protivnici iznose onaj je da je njegova primjena suprotna načelu najbliže veze, kao jednom od najvažnijih načela znanosti međunarodnog privatnog prava. U Republici Hrvatskoj novi Zakon o međunarodnom privatnom pravu unio je veliku promjenu u pogledu ovog instituta te je sada

[184] Ibid., str. 175.

u vezi njega zauzet načelno negativan stav, uz taksativno nabrojene situacije kada se njegova primjena dopušta. RH, kao članica Europske unije, vezana je Uredbom (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju. Uredba o nasljeđivanju u svom članku 34. izrijekom dopušta renvoi u dva slučaja, a oba se odnose na situaciju kada kolizijska pravila polaznog prava upućuju na pravo treće države. Primjenu renvoi u tim slučajevima obično se opravdava češćom primjenom prava države suda te poštivanjem jednakih rješenja koja sadrže pravni poretci trećih država.

Osobno se slažem sa tim prednostima i smatram kako je rješenje koje Uredba o nasljeđivanju sadrži opravdano i uravnoteženo. To je u skladu i sa mojim općim shvaćanjem problematike renvoi. Nedvojbeno je, naime, kako postoje i prednosti i mane primjene ovog instituta te smatram kako su kompromisna rješenja nužna. U tom smislu posebno mi se čini logičnim rješenje njemačkog UGZ-a navedeno u ovome radu, po kojem po kojem je kolizijsko upućivanje na strano pravo moguće ukoliko se to ne protivi smislu upućivanja. Na taj način izbjegava se zamka koja je ujedno, po mom mišljenju, i najozbiljniji argument protiv primjene ovog instituta: opasnost da se pomoću renvoi „izigra“ i prekrši načelo najbliže veze. Rješenje hrvatskog zakonodavca također se može ocijeniti kao kvalitetno, jer se zasniva na kompromisnom pristupu, dopuštajući renvoi samo u ograničenim, taksativno nabrojenim slučajevima. Stoga se, uz određene korekcije koje bi eventualno bile opravdane, za takva rješenja hrvatskog i europskog mpp-a može reći kako ispunjavaju svoju svrhu, uspješno pritom balansirajući između primjene i neprimjene instituta renvoi.

Popis literature

Knjige

1. Sajko, K., *Međunarodno privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2009.
2. Eisner,B., Međunarodno privatno pravo, sv.1., Školska knjiga, Zagreb, 1953.
3. Varadi, T., *Međunarodno privatno pravo*, Forum, Novi Sad, 1990.
4. Sajko, K., Sikirić, H., Bouček, V., Babić, D., Tepeš, N., *Izvori hrvatskog i europskog međunarodnog privatnog prava sa sudskom i arbitražnom praksom i tezama za Zakon o međunarodnom privatnom pravu*, Informator, Zagreb, 2001.
5. Calvo Caravaca, A. L., Davi, A., Mansel, H.-P., *The EU succession regulation: a commentary,* Cambridge University Press, 2016.
6. Bergquist, U., Damascelli, D., Frimston, R., Lagarde, P., Odersky, F., Reinhartz, B., *EU Regulation on Succession and Wills: commentary*, nakladnik Otto Schmidt, Köln, 2015.

Znanstveni članci

1. Bosnić, P., *Renvoi u hrvatskom međunarodnom privatnom pravu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 30/1, 1993., str. 19.-22.
2. Sikirić, H., *Zakon o međunarodnom privatnom pravu*, Tradicionalno XXXIII. Savjetovanje – Aktualnosti Hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 25., Organizator, Zagreb, 2018., str. 61.- 140.
3. Petrović,M., *Renvoi u uporednom pravu i Zrsz*, Zbornik radova: Dvadeset godina zakona o međunarodnom privatnom pravu, Pravni fakultet u Nišu, 2004., str. 33.-55.
4. Klasiček, D., Renvoi-za i protiv, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 47(4), 1997., str. 369.-404.
5. Hoško, T., *Novo uređenje međunarodnog privatnog prava u RH- Zakon o međunarodnom privatnom pravu,* časopis Zakonitost, br. 1, godište I., Zagreb, 2019., str. 19.-31.

6. Hoško, T., *Posvojenje s međunarodnim obilježjem*, sveučilišna monografija „Prekogranično kretanje djece u Europskoj Uniji, Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, 2019., str. 317.-343.
7. Zgrabljić Rotar, D., Hoško, T., *Uobičajeno boravište ostavitelja prema Uredbi o nasljeđivanju*, Zagrebačka pravna revija, vol.9. br. 3., Zagreb, 2020., str. 208.-229.
8. Buonaiuti, F. M., *The EU Succession Regulation and third country courts*, Journal of Private International Law, Vol. 12., Issue 3, 2016., str. 545.- 565
9. Đorđević, S., Application of renvoi in cross- border succession cases connected to EU member states and Serbia- some remarks from EU and serbian point of view, Revija za evropsko pravo: XXII, Kragujevac, 2020., str. 87.-103.
10. Köhler, A., *General Private International Law Institute sin the EU Succession Regulation- Some Remarks*, Annals of the Faculty of Law of the University of Zenica, Vol. 18, str. 169.-192.

Vodiči

1. Aras Kramar, S.; Vučko, K., *Vodič za primjenu Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju*, Hrvatski pravni centar, 2020., elektroničko izdanje, https://www.hpc.hr/wp-content/uploads/2020/09/Vodic_HR_novo.pdf
2. Prekogranično nasljeđivanje: vodič za građane, Luxemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2017. https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/61afb4c0-a71b-11e7-837e-01aa75ed71a1

Propisi

1. Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena), Službeni list Europske unije, L 351/1
2. Uredba (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I), Službeni list Europske unije, L 177/6
3. Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Narodne novine; br. 101/17, 67/23
4. Zakon o arbitraži, Narodne novine, br. 88/01

5. Uredba (EZ) br. 864/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007.. o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze (Rim II), Službeni list Europske unije, L 199/40
6. Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Narodne novine, br. 53/91, 88/01
7. Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja, Službeni list Europske unije, L 331/19
8. Zakon o državnim maticama, Narodne novine, br. 96/93, 76/13, 98/19, 133/22
9. Zakon o mjenici, Narodne novine; br. 74/94, 92/10
10. Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23
11. Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima, Službeni list Europske unije, L 183/1
12. Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Službeni list Europske unije, L 201/107
13. Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Narodne novine; br. 152/14